

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Pavla Kabeláčová

**Budoucnost bipartismu: Role Liberálních
demokratů ve Velké Británii**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské diplomové práce:

Doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 15. dubna 2011

Pavla Kabeláčová

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat všem těm, kteří mi během psaní této práce poskytli cenné rady a připomínky, a bez jejichž pomoci by tato práce vznikla jen stěží. Velmi děkuji především Doc. PhDr. Tomáši Lebedovi, Ph.D. za čas věnovaný při konzultacích, trpělivost a odborné rady. Zároveň bych chtěla poděkovat svým rodičům za podporu v průběhu celého studia.

Obsah

Seznam použitých zkratk	4
Úvod	6
1. Teoretická část	12
1. 1. Jednokolový většinový systém	12
1. 2. Bipartismus	17
1. 3. Charakteristika britského stranického systému	18
1. 3. 1. Konzervativní strana	20
1. 3. 2. Labouristická strana	21
1. 3. 3. Liberální demokraté	21
2. Analytická část	27
2. 1. Situace Liberálů v první světové válce	27
2. 2. Postavení Liberálních demokratů v letech 1945-2011	28
2. 2. 1 Léto 1945- Prosinec 1955	28
2. 2. 2. Leden 1956 - Listopad 1962	33
2. 2. 3. Podzim 1962- Podzim 1974	36
2. 2. 4. Podzim 1974 – Leden 1987	42
2. 2. 5. Leden 1987 – Prosinec 1992	48
2. 2. 6. Leden 1993 – Říjen 2005	51
2. 2. 7. Říjen 2005- Květen 2010	57
2. 2. 8. Volby do Dolní sněmovny 2010 a následně vzniklá situace	60
Závěr	67
PŘÍLOHA	72
PRAMENY A LITERATURA	73
Prameny	73
Literatura	82
ABSTRAKT	86
ABSTRACT	87

Seznam použitých zkratk

SDP	Sociálnědemokratická strana
UKIP	United Kingdom Independence Party
BNP	British National Party

Úvod

V britském stranickém systému dlouhou dobu fungovalo dvoustranické uspořádání, kdy byla vládoucí strana vždy schopná sestavit vládu a vládnout s podporou většiny Dolní sněmovny parlamentu, bez nutnosti mít koaličního partnera. Docházelo k alternaci moci mezi Konzervativní a Labouristickou stranou, zatímco Liberální strana/ Liberální demokraté museli po druhé světové válce začít znovu budovat svou pozici. Postupně si ovšem dokázali navzdory znevýhodňujícímu volebnímu systému navýšit míru své podpory. V květnových volbách do Dolní sněmovny v roce 2010 znemožnil jejich zisk 23 % hlasů Konzervativní vládě sestavit většinovou vládu.

Ústředním tématem této bakalářské práce jsou Liberální demokraté, respektive jejich předchůdce, Liberální strana, a jejich postavení v britském politickém systému. Cílem práce je blíže se zaměřit na změny postavení Liberálních demokratů a následný vliv těchto změn na britský stranický systém. Hypotéza, kterou jsem si zvolila, zní: Výsledky ve volbách do Dolní sněmovny parlamentu v roce 2010 nebyly jen záležitostí předvolební aktivity, ale vlivu, kterým Liberální strana/ Liberální demokraté působili na stranický systém již od sedmdesátých let dvacátého století.

Toto téma jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala z toho důvodu, že změny, probíhající v britském systému, pokládám za velmi zajímavé. Jedná se o téma v odborné literatuře z pohledu třetí strany zatím nepříliš uceleně zpracované. I navzdory dlouhodobě využívanému jednokolovému většinovému volebnímu systému, který znevýhodňuje menší strany, se ve společnosti stabilně zvyšuje počet voličů, kteří volí třetí strany, tedy i Liberální demokraty nebo nacionalistické strany. Pokud si tyto strany i nadále udrží nebo i zvýší podporu, bude nutné odstoupit od současného volebního systému.

Metodologií, kterou jsem pro zpracování tématu zvolila, je diachronní komparace, která patří mezi kvalitativní metody.

Diachronní komparaci pokládám za vhodnou z toho důvodu, že se zabývá srovnáním jednotlivých období v jednom politickém systému, přičemž každé z těchto období je samostatným případem. V rámci své bakalářské práce budu komparovat jednotlivá časová období z hlediska postavení Liberální strany/Liberálních demokratů v britském stranickém systému.

Tato práce se zabývá postavením Liberální strany/ Liberálních demokratů v britském stranickém systému od první světové války do současnosti. První světovou válku jsem jako výchozí bod své práce vybrala proto, že v této době vyvrcholila nepříznivá situace Liberální strany, která ztratila svou pozici v systému a pracně ji musela opět začít budovat. V jednotlivých obdobích bude obsažena analýza průměrného počtu kandidátů ve volbách do Dolní sněmovny parlamentu a následně průměrných dosažených mandátů a kolik procent hlasů strana ve volbách do Dolní komory získala. Budu se také věnovat úspěchům strany v doplňovacích volbách do Dolní sněmovny, jelikož tyto volby jsou ve Velké Británii blíže sledovanou událostí, která má vypovídající hodnotu o postavení strany. Dále se budu věnovat i obecním volbám, které jsou zejména pro Liberální stranu/Liberální demokraty důležité. Jelikož strana až do roku 2010 neměla prostor získat pozornost ve vládě nebo v kabinetu, představují pro ni obecní volby způsob, jak na základě pozitivní zkušenosti na místní úrovni získat podporu i ve vyšších úrovních voleb. Zároveň se i v obdobích, ve kterých proběhly volby do Evropského parlamentu, budu blíže věnovat i jejich vlivu na postavení Liberální strany/Liberálních demokratů. Za velmi důležité v každém z těchto období pokládám také vliv vůdce strany, který svým jednáním může mít velký vliv na popularitu strany a její následnou pozici v systému. V každém z těchto období se také věnuji důležitým současným vlivům, majícím na postavení strany vliv.

Práce je členěna na dvě části, praktickou a analytickou. První část se skládá ze tří kapitol. V první kapitole se blíže věnuji jednokolovému většinovému volebnímu systému. Druhá je zaměřena

na jeho předpokládaný výsledek, tedy bipartismus. Ve třetí kapitole se zabývám možnou kategorizací britského stranického systému, na základě přístupu různých politologů k podmínkám v systému. Tato kapitola se dále člení na tři podkapitoly, které se blíže věnují profilům tří hlavních britských politických stran, nejpodrobněji právě Liberálním demokratům.

Analytická část práce se člení do dvou kapitol. V první kapitole se věnuji vlivům, které vedly k pozici Liberální strany ve stranickém systému po druhé světové válce. Považuji ji za důležitou pro uvedení tématu. Druhá kapitola je rozčleněna do období podle toho, jak se Liberální straně/Liberálním demokratům dařilo a jaké postavení v systému zastávali. První podkapitola je časově definována od léta 1945 do konce roku 1955, v tomto období měli Liberálové pouze minoritní roli v systému. Od roku 1956 do listopadu roku 1962 se jejich situaci mírně zlepšila. Následovalo období od listopadu 1962 do podzimu roku 1974, kdy byl i vlivem hlasů pro Liberální stranu zvolen parlament, ve kterém neměla žádná strana většinu. Od podzimu 1974 do ledna 1987 podpora strany narůstala, přičemž svého vrcholu dosáhla ve volbách do Dolní sněmovny v roce 1983, kdy Liberálové kandidovali v Alianci se Sociálně demokratickou stranou. V následující podkapitole, zabývající se obdobím od počátku roku 1987 Liberálové pokračovali v upevňování své pozice ve stranickém systému. Od ledna 1993 do října 2005 nastalo období nárůstu popularity, které se ukázalo zejména na úrovni místních voleb, kdy v mnoha městech musely vzniknout koalice jedné z hlavních stran s Liberálními demokraty. Od října 2005 do května 2010 jsem definovala další podkapitolu, jejíž charakteristikou jsou vnitřní problémy s vůdci, promítající se do postavení celé strany. Poslední podkapitola se blíže věnuje volbám v květnu roku 2010 a následně vzniklé situaci.

Postavení Liberální strany/Liberálních demokratů v britském systému z hlediska míry zastoupení a reprezentace v Dolní sněmovně nebo také v obecních radách se příliš mnoho autorů nevěnovalo.

Většina se spíše zabývala historickým popisem vývoje strany. Řekla bych, že v literatuře také dostávala dlouhou dobu přednost spíše Labouristická nebo Konzervativní strana, protože jejich postavení a jednání na národní úrovni byly dlouhá léta výraznější. Tématu se hlouběji věnoval například Chris Cook, který do svých knih o Liberální straně/Liberálních demokratech, detailněji zapracoval volební výsledky strany.

Z literatury, kterou jsem během práce využila, pokládám za nejpřínosnější právě knihu Chrise Cooka, který se Liberální straně/Liberálním demokratům věnuje již od sedmdesátých let. Jeho kniha „*A Short History of the Liberal Party: The Road back to Power*“ poskytuje cenné informace o straně a jejích volebních úspěších. Blíže osvětluje i vlivy, které v daném období vedly k určitému volebnímu výsledku.

Další velmi přínosnou knihou pro mě byla „*Third Force Politics*“ od kolektivu autorů, Paula Whiteleyho, Patricka Seyda a Antonyho Billinghamursta. Autoři se v této knize zabývají blíže charakteristikou voličů Liberálních demokratů. Také se blíže věnují oblastem politiky, které Liberální demokraté pokládají za zásadní.

V neposlední řadě pro mě byla cenným zdrojem informací i kniha Davida Boothroyda „*Politico's guide to the British Political Parties*“. Tato kniha se zabývá historií všech britských stran a nabízí ucelený pohled na důležité okamžiky v historii strany.

Za nejlepší zdroj volebních výsledků, počtu kandidátů a míru popularity do roku 1979, které jsou pro celou práci velmi důležité, pokládám knihu Donalda Butlera a Anne Sloman, „*British political facts 1900-1979*“ zejména proto, že poskytuje rozsáhlý a ucelený přehled volebních výsledků v tomto časovém období a zároveň obsahuje i souhrn procentuálně vyjádřené popularity jednotlivých stran.

Nicméně za nejdůležitější zdroj informací pro svou bakalářskou práci pokládám internetovou databázi House of Commons Library. Tato internetová knihovna Dolní sněmovny britského parlamentu obsahuje ucelené zprávy obsahující volební výsledky voleb do Dolní sněmovny parlamentu, doplňovacích voleb, voleb do Evropského parlamentu, atd. Dále se také věnuje klíčovým okamžikům z britské politiky, našla jsem zde cenné informace například o reformách, které provedla Liberální strana v devatenáctém století.

Neméně důležitý zdroj historických informací, které jsou důležité proto, že jejich vliv vyústil v současnou pozici Liberálních demokratů na politické scéně, představují internetové stránky Liberal Democrat History Group, kde je možno nalézt informace i o tématech jinde spíše opomíjených, např. komunitní politice Liberální strany.

V rámci své práce jsem ovšem také využila i zdroje internetových novin, zejména BBC News. Tyto noviny považuji za kvalitní zdroj informací, jež jsou příliš aktuální na to, aby byly zpracovány například ve zprávě parlamentu v House of Commons Library. Zároveň také guardian.co.uk byl pro mou práci velice přínosný, jelikož má na svých stránkách přístupné hodnoty průměrné měsíční podpory jednotlivých stran.

Informace k tématu bych zhodnotila jako dobře dostupné, jak v knihách, tak internetových zdrojích. Výjimkou jsou některé obecní volby, které se odehrály dříve než v devadesátých letech. Zároveň je také obtížné získat výsledky průzkumů veřejného mínění. Průzkumy z let 1980 – 1983 se mi nalézt nepodařilo, což negativně ovlivnilo tuto práci.

1. Teoretická část

1. 1. Jednokolový většinový systém

Ve Velké Británii je ve volbách do Dolní sněmovny využívána jednokolová většinová volba, známá také pod označením „vítěz bere vše“. Tento volební systém funguje na principu, že držitelem mandátu v Dolní sněmovně se stane kandidát, který v daném jednomandátové okrsku získá nejvyšší počet volebních hlasů.

Velká Británie je v současnosti rozdělena do 650 jednomandátových obvodů.¹ V každém obvodu je zvolen jeden zástupce, který se stává členem Dolní komory Parlamentu na volební období maximálně pěti let. Volby do Dolní komory Parlamentu vyhlašuje panovník, ovšem na základě předchozího rozhodnutí premiéra.² Ten tak má možnost termín voleb přizpůsobit aktuální popularitě strany.

V současnosti využívaný jednokolový většinový systém redukuje počet stran, které získají mandáty v Dolní sněmovně, a proto obvykle produkuje stabilní a akceschopné vlády. Tedy vlády, které mají delší časové trvání a opírají se o stabilní většinu v Dolní Sněmovně. V tomto systému je akceschopnost vlády upřednostněna před její reprezentativností.³ Stabilita britského systému je zajištěna zejména díky tomu, že zde funguje jednokolový volební systém. Ten produkuje stabilní většiny v Dolní komoře a vláda zde pak má podporu pro vykonávání své politiky. Dále také proto, že jsou na půdě parlamentu soustředěny legislativní, výkonná i soudní moc - funguje zde pravidlo, že všichni členové vlády jsou zároveň členy parlamentu, což stabilitě vlády napomáhá. Navíc byly v průběhu historie významně

¹ *Westminster Parliamentary Constituencies*. National Statistics, 1. července 2009, <http://www.statistics.gov.uk/geography/westminster.asp> (26. 3. 2011)

² GAY, Oonagh – MAER, Lucinda: *Fixed-term parliaments*. In: The House of Commons Library, s. 8, <http://www.parliament.uk/briefingpapers/commons/lib/research/briefings/snpc-00831.pdf> (25. 3. 2011)

³ SARTORI, Giovanni: *Ústavní inženýrství*. Praha, Sociologické nakladatelství 2001, s. 64-69.

omezeny pravomoci Sněmovny Lordů ve vztahu k Dolní sněmovně a vyslovování nesouhlasu se zákony zde přijatými.⁴

Jednokolová většinová volba mimo jiné také snižuje proporcionalitu reprezentace. Čím je počet mandátů ve volebním okrsku menší, tím je nižší míra proporcionality. Ve Velké Británii je za každý okrsek zvolen pouze jeden poslanec, který tedy následně oficiálně zastupuje i velkou část občanů, kteří jej nepodporují. Disproporcionalitě jednomandátových většinových obvodů se dá vyhnout v případě, že v zemi funguje volební systém s více skrutínií, kdy na úrovni jedno mandátového okrsku systému využívá blízké spolupráce voliče s kandidátem a vyšší skrutinia, rozdělující zbytkové nebo kompenzační mandáty zajišťují proporcionalitu.⁵

V souvislosti s řešením problému disproporcionality se ve Velké Británii v současné době diskutuje o možnosti nahrazení jednokolové většinové volby alternativní volbou. Alternativní volba je variací většinového volebního systému, kde ale volič má možnost sestupně seřadit kandidáty na základě svých preferencí. Vyhrává kandidát, který získá nadpoloviční počet hlasů a v případě, že po sečtení hlasů žádný takový kandidát není, jsou druhé preferenční hlasy slabších kandidátů rozpočítávané mezi zbylé kandidáty, dokud jeden z nich nezíská nadpoloviční většinu. Důsledkem bude to, že zvolený kandidát bude díky přerozděleným preferenčním hlasům reprezentovat větší množství voličů, tedy naroste proporcionalita.⁶

Jednokolový většinový volební systém zvýhodňuje velké strany, jelikož pro velkou stranu je obvykle snazší získat prostou většinu mandátů než pro třetí stranu nebo nezávislého kandidáta. Myslím, že důvodů pro tuto výhodu větších stran existuje několik. Větší strana

⁴ STRMISKA, Maxmilián – HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír – CHYTILEK, Roman: *Politické strany moderní Evropy*. Praha, Portál 2005, s. 58.

⁵ LEBEDA, Tomáš: *Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Praha, Karolinum 2009, str. 121.

⁶ OLDFIELD, Martin: *The Alternative Vote (AV) System*. Suite101.com, 5. července 2010, <http://www.suite101.com/content/proportional-representation--the-alternative-vote-av-system-a235649> (8. 4. 2011)

si již vybudovala určitou pozici v systému, a proto má podporu vyššího procenta voličů. Ti stranu často již volí pravidelně a mají k ní vybudovanou určitou míru loajality. Pravděpodobně také bude mít více zaregistrovaných členů než menší strany. Díky tomu bude mít také větší finanční možnosti, jelikož britské politické strany nejsou financovány státem, ale členskými poplatky a jinými zdroji, které jsou si schopny zajistit. Větší množství členů tedy znamená více financí získaných skrze členské poplatky. Zároveň, jelikož počet registrovaných členů politických stran dlouhodobě spíše klesá, je pro strany klíčové zajistit si finanční podporu i jinak. Konzervativní strana se již dlouhou dobu spoléhá na movité dárce, jak fyzické osoby, tak firmy, a Labouristé mají výhodu podpory odborů. Liberální demokraté ale získali finanční podporu většího množství movitých sponzorů výrazně později než dvě hlavní strany.⁷ Finance jsou pro stranu v dnešní době klíčové, protože jsou prostředkem k provedení výrazné a rozsáhlé volební kampaně, která dokáže voliče oslovit a následně mobilizovat, tedy jej přesvědčí určitou politickou stranu, respektive jejího kandidáta, opravdu zvolit. Větší strana také pravděpodobně má větší organizační zastoupení v rámci státu, a tedy i více osob, které se mohou podílet na volební kampani, rozšířit povědomí o volebním programu strany, jejich politických cílech a vizích.

Jednokolová většinová volba má pro Velkou Británii několik výhod. Jedná se o jednoduchý, snadno pro voliče pochopitelný systém – na volebním lístku označují pouze jediného kandidáta. Zvolený kandidát se stane reprezentantem obvodu v parlamentu, osobou, na kterou se kterýkoliv občan obvodu může obrátit. Jednokolový většinový systém také na poslance, který mandát získá, klade velkou zodpovědnost. Tím, že je jediným zástupcem určitého obvodu, je v jeho nejlepším zájmu obvod co nejlépe reprezentovat, protože jeho jednání se v hlasech voličů promítne v příštích volbách. Je tedy viditelné, že v tomto systému existuje úzký vztah mezi poslancem a obyvateli

⁷ Q&A: *Political party funding*. BBC News, 20. července 2007, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6065322.stm (8. 4. 2011)

volebního okrsku. V neposlední řadě tento systém dokáže adekvátně reprezentovat menší strany, které jsou geograficky koncentrované v určitých volebních obvodech. Naopak mezi nevýhody patří nedostatečná míra reprezentativnosti menších stran bez geograficky koncentrované míry podpory. Takovéto strany mohou pravidelně získávat významné podíly hlasů voličů, ale jelikož jsou tyto rozprostřeny ve velkém množství obvodů, nezískají odpovídající reprezentaci. Také volební obvody si musí být co nejpodobnější z hlediska počtu obyvatel, proto se jejich hranice musí měnit v závislosti na demografických změnách. Tyto obvody pak s postupnými změnami nemusí zcela reprezentovat určitou komunitu, ale jsou spíše výsledkem nutnosti co nejvíce velikostně obvody přiblížit.⁸ Právě pravidelná nutnost obměny hranic obvodů je další z nevýhod tohoto volebního systému. Ve Velké Británii od roku 1944 fungují čtyři komise, pro Anglii, Skotsko, Wales a Severní Irsko, které dohlíží na míru reprezentace jednotlivých obvodů, pravidelně o svých zjištěních informují parlament a také navrhují možné změny okrsků.⁹ Nicméně žádná změna volebního obvodu nikdy není stejně výhodná pro všechny strany a jednokolový většinový systém s sebou nese možnost gerrymanderingu, tedy úpravy hranic obvodů v zájmu určité strany.¹⁰

Volební systém je pro politický systém důležitý zejména proto, že se skrze něj formuje podoba politických institucí. Jednokolovou většinovou volbou a jejím vlivem na podobu politického systému se zabývá množství politologů. Maurice Duverger je autorem tzv. Duvergerova zákona, který stanovuje, že „většinový jednokolový systém podporuje vznik dvoustranického systému s alternací moci mezi dvěma hlavními nezávislými stranami.“¹¹ William Riker je zastáncem názoru, že jednokolový většinový systém vede k bipartismu, s výjimkou

⁸ REYNOLDS Andrew – REILLY Ben – ELLIS Andrew: *Electoral System Design: The New International IDEA Handbook*. Švédsko, International Institute for Democracy and Electoral Assistance 2005, s. 35-43.

⁹ BUTLER, David – MCLEAN, Iain: *Report to the Committee on Standards in Public Life*. University of Oxford, 8. června 2006, s. 2, http://www.public-standards.gov.uk/Library/11th_Report_Inquiry_Butler_Research.pdf (8. 4. 2011)

¹⁰ REYNOLDS Andrew – REILLY Ben – ELLIS Andrew: c. d., s. 43-44.

¹¹ LEBEDA, Tomáš: c. d., s. 8.

případu, kdy je třetí strana na národní úrovni dlouhodobě druhou stranou na místní úrovni, a s výjimkou zemí, kde se v konkurenci stran stává vítězem téměř vždy jedna strana.¹²

Mezi zastánce jednokolové většinové volby patří například David Cole, autor knihy *Democracy in Britain*. Cole systém obhajuje proti výtce, že vláda sestavená po volbách provedených jednokolovým většinovým systémem, kde strana obdrží menší počet hlasů, ale více mandátů než jiná, na to právo nemá. Říká, že tato strana, respektive její jednobarevná vláda, je voliči vědomě vybrána a v poměrném volebním systému by strany mohly vytvořit koalice, které by si voliči nepřáli.¹³

David Farrell spojuje jednokolovou většinovou volbu s třemi hlavními charakteristikami. První je jednoduchost, jelikož celý volební systém i jeho výsledky jsou snadno pochopitelné. Druhou charakteristiku představuje stabilita, myšleno stabilita vlád a v důsledku toho i stranického systému. Poslední charakteristikou je reprezentace jednotlivých obvodů, kdy každý okrsek zastupuje jeden zástupce.¹⁴

Aarend Lijphart pokládá Velkou Británii za příklad majoritní demokracie, tedy systému, který upřednostňuje velké strany, aby znesnadnil získání proporčních výsledků a existenci pluralismu. Malé strany, pokud nemají geograficky koncentrovanou podporu, jsou velmi znevýhodněné.¹⁵

Politolog Ferdinand Hermens poukazuje na fakt, že snížení proporcionality, které při jednokolové většinové volbě nastává, může být považováno i za výhodu. V tomto volebním systému je totiž znesnadněn volební úspěch radikálních stran. V proporčním volebním

¹² RIKER, William: *Duverger's Law Revisited*. In: GROFMAN, Bernard – LIJPHART, Aarend (Eds.): *Electoral Laws and Their Political Consequences*. New York, Algora Publishing 2003, s. 32.

¹³ COLE, Matt: *Democracy in Britain*. Velká Británie, Edinburgh University Press 2006, s. 126-127.

¹⁴ FARRELL, David: *Electoral Systems. A Comparative Introduction*. Čína, Palgrave 2001, s. 20.

¹⁵ LIJPHART, Aarend: *Electoral Systems and Party Systems. A Study of of Twenty-Seven Democracies, 1945-1990*. USA, Oxford University Press 2002, s. 20.

systemu mohou snáze získat vyšší míru reprezentace a následně dále rozvíjet svou popularitu.¹⁶

Ronald Johnston v souvislosti s jednokolovým většinovým systémem poukazuje za prvé na to, že tento systém produkuje neproporční výsledky, přičemž na základě volebních výsledků dokazuje, že Labouristická strana je v systému dlouhodobě nadreprezentována. Dále upozorňuje také na skutečnost, že stejný počet obdržených hlasů může vést k různému počtu získaných mandátů.¹⁷

1. 2. Bipartismus

Názory politologů na podmínky, za kterých se dvoustranický systém dá označit jako fungující, se liší. Fungující bipartismus musí podle Giovanni Sartoriho splňovat čtyři podmínky: ve stranickém systému se musí nacházet dvě politické strany, které jsou schopné soupeřit o absolutní většinu mandátů, jedna z těchto stran musí následně ve volbách zvítězit a také získat dostatečnou parlamentní většinu. Po volbách musí být tato strana schopna vládnout bez koaličního partnera. V systému také musí fungovat alternace těchto stran u moci.¹⁸ Podle Douglase Rae je fungující bipartismus takový systém, ve kterém první strana má méně než 70 % legislativních křesel a dvě hlavní strany mají dohromady alespoň 90 % těchto křesel.¹⁹

Maurice Duverger obhájí bipartismus se „slovy politická volba má obvykle formu rozhodnutí mezi dvěma alternativami“. Říká, že sice může existovat středová strana, ale neexistuje žádná středová

¹⁶ HERMENS, Ferdinand: *Proportional representation and the breakdown of German democracy*. Social Research, 3, 1936, č. 1., s. 413-414.

¹⁷ JOHNSTON, Ronald a kol.: *From votes to seats: the operation of the UK electoral system since 1945*. Velká Británie, Manchester University Press 2001, s. 1-19.

¹⁸ SARTORI, Giovanni: *Strany a stranické systémy*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2005.

¹⁹ SARTORI, Giovanni: The Influence of the Electoral Systems. In: LIJPHART, Aarend: *Electoral Laws and Their Political Consequences*. New York, Algora Publishing 2003, s. 46.

tendence. Ve středu politického spektra se potkává umírněná levice a umírněná pravice.²⁰ Viktor Bogdanor zastává názor, že bipartismus vede k posílení národní jednoty. Volič se musí rozhodnout mezi dvěma stranami, a proto se obě strany snaží, aby jejich politika byla přijatelná pro všechny vrstvy společnosti. Diskriminace malých stran je chápána jako pozitivní, vítězná strana pak může reprezentovat národ jako celek. Podle Bogdanora nicméně čistý bipartismus v Británii fungoval jen v omezených časových etapách.²¹

Mezi kritiky tohoto stranického uspořádání patří například Enid Lakeman, která poukazuje na to, že když se u vlády střídají jednostranické vlády, dojde k mnoha velkým nárazovým změnám v politice a politický efekt předešlé vlády je tak vlastně omezen.²²

1. 3. Charakteristika britského stranického systému

Britský stranický systém ve sledovaném období, tedy od konce druhé světové války do letošního roku, prošel významným vývojem. Tento vývoj je ovšem klasifikován různě, v závislosti na přístupu jednotlivých politologů.

Na základě výše uvedených podmínek Giovanni Sartoriho, je možno britský stranický systém od prvních poválečných voleb až do květnových voleb v roce 2010 kvalifikovat jako bipartismus, jelikož zde docházelo k alternaci moci mezi dvěma hlavními stranami.

Patrick Dunleavy naopak britský stranický systém již od šedesátých let pokládá za multipartismus, jelikož v tomto období začaly vznikat nové politické strany, které získaly podporu části voličů. Jejich aktivita se postupně rozvíjela a v dnešní době je v každém

²⁰ SCULLY, Timothy: *Rethinking the Centre*. USA, Stanford University Press 1992, s. 7.

²¹ BOGDANOR, Vernon: *The People and the Party System*. Velká Británie, University of Cambridge 1981, s. 181.

²² LIJPHART, Aarend – GROFMAN, Bernard: *Choosing and Electoral System*. New York, Praeger 1984, s. 5-6.

regionu Velké Británie aktivních minimálně šest politických stran. Tyto politické strany slaví úspěchy například ve volbách do Evropského parlamentu, kde v roce 2004 a 2009 uspěly UKIP a BNP. Existenci multipartismu podporuje i současná existence koaliční vlády Konzervativní strany a Liberálních demokratů.²³

Podle Paula Webba a Justina Fishera měl do sedmdesátých let britský stranický systém charakter bipartismu, jelikož strany sestavovaly většinové vlády, které byly stabilní, tedy dlouhotrvající a zároveň docházelo i k alternaci moci. Ale od roku 1974 podle jejich názoru splňovala Velká Británie většinu charakteristik systému dvou a půl strany podle Jeana Blondela: došlo k poklesu podílu hlasů získávaných dvěma hlavními stranami, voliči k nim již necítili tak silnou vazbu a navíc Liberálové od voleb v roce 1974 zaujali pozici významné třetí strany. Podle Paula Webba byl systém dvou a půl strany potlačen jen díky efektu volebního systému, který Liberální straně upřel odpovídající reprezentaci v parlamentu. Webb a Fisher se také shodují, že britský systém má předpoklady splnit podmínky umírněného pluralismu, tedy systému, kde se nachází celkem tři až pět relevantních stran, protože Liberální strana od roku 1974 stále hraje významnou roli v systému.²⁴

David Lynch říká, že multipartismus je v britském stranickém systému již přítomný na lokální, regionální i evropské úrovni. Utvoří se také na národní úrovni v parlamentu, protože přesto, že dvě hlavní strany mohou v některých volbách do Dolní sněmovny navýšit procenta obdržovaných hlasů na úkor Liberálních demokratů, se v budoucnu nepředpokládá návrat k situacím, kdy dvě hlavní strany získají dohromady 80 % hlasů.²⁵

²³ DUNLEAVY, Patrick: *Why all MPs should support reforming the electoral system*. Our Kingdom, 14. srpna 2010, <http://www.opendemocracy.net/ourkingdom/patrick-dunleavy/why-all-mps-should-support-reforming-electoral-system> (8. 4. 2011)

²⁴ WEBB, Paul – FISHER, Justin: *The Changing British Party System*. In: BROUGHTON, David – DONOVAN, Mark: *Changing Party Systems in Western Europe*. Velká Británie, Pinter 1999, s. 12-29.

²⁵ LYNCH, Philip: *Party System Change in Britain: Multi-Party Politics in a Multi-Level Polity*. *British Politics*, 2, 2007, s. 343-344.

Politolog Andrew Heywood zastával názor, že mezi lety 1979 - 1997 fungoval ve Velké Británii systém dominantní strany, jelikož v několika po sobě jdoucích volbách do Dolní sněmovny nedošlo k alternaci moci, kterou si udržela Konzervativní strana.²⁶

1. 3. 1. Konzervativní strana

Ideologie Konzervativní strany je založena na třech hlavních zásadách. Nejvýznamnější představuje konzervatismus, který vyjadřuje víru ve fungující instituce a tradice, a snahu je chránit. Konzervativci jsou obecně proti rozsáhlým a rychlým změnám. Dále konzervativci vycházejí z organicismu, který věří, že společnost je živý organismus, který každá byt' sebemenší změna může velmi ovlivnit. Posledním pilířem je skepticismus, tedy skepticismus vůči změnám.²⁷ Někteří politologové vnímají konzervatismus jako ideologii, která odpovídá na právě vzniklé situace, dostává se tak do situace, kdy ochraňuje stát vůči jednotlivci, tedy vůči liberální politice, a jednotlivce vůči státu, tedy socialistům.²⁸

Mezi voliči Konzervativní strany ve volbách do Dolní sněmovny v roce 2005 převažovaly mírně ženy nad muži. Z průzkumů mezi voliči strany je také jasně viditelné, že podpora strany narůstá s vyšším věkem voličů. Konzervativní voliči také ze všech britských voličů nejpravděpodobněji vlastní svůj vlastní dům a zařazují se spíše do vyšší a vyšší střední společenské třídy.²⁹ Voliči Konzervativní strany jsou geograficky koncentrováni spíše na jihu a jihovýchodě Anglie.³⁰

²⁶WEBB, Paul: *The modern British Party system*. Velká Británie, SAGE Publications 2000, s. 14.

²⁷INGLE, Stephen: *The British party system*. Oxford, Basil Blackwell 1989, s. 25-31.

²⁸GREENLEAF, William *The british political tradition Vol. 2*. London, Routledge 1988, s. 29.

²⁹TETTETH, Edmund: *Election Statistics: UK 1918-2007*. In: House of Commons Library, s. 31, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2008/RP.pdf> (28. 3. 2011)

³⁰DENVER, David: *Elections and voters in Britain*. Čína, Palgrave Macmillan 2007, s. 154-159.

1. 3. 2. Labouristická strana

Ideologií, kterou Labouristická strana původně přijala, byl socialismus. Ústřední myšlenkou tradičního socialismu je sociální rovnost, vedoucí ke stabilitě systému a tedy i rovnoměrná distribuce prostředků, která má sociální rovnost zajistit. Jedná se také o ideologii spojenou s myšlenkou pospolitosti, tedy přesvědčením o tom, že lidé jsou spojeni svým lidstvím, a proto socialisté tradičně hájí zájmy nejnižší, utlačované třídy.³¹ Strana se ovšem počínaje osmdesátými léty 20. století postupně přesunovala více do středu na levo-pravé škále.

Labouristická strana se od Liberálních demokratů a Konzervativní strany liší tím, že má spíše mladší voliče, se stoupajícím věkem jejich podpora ovšem postupně klesá. Podpora strany je také vyšší na straně žen. Labouristická strana je také již od svého vzniku spojena s pracující třídou a z jejích řad se dodnes rekrutuje nejvíce voličů. Voliči této strany také s větší pravděpodobností nevlastní svůj vlastní dům, ale žijí v nájmu.³² Labouristická strana má dlouhodobě nejvyšší míru podpory na Severu Anglie, což se odvíjí od skutečnosti, že se zde nachází průmyslová centra, ve Skotsku a ve Walesu.³³

Jednání Labouristické strany se postupně, zejména od 80. let 20. století, přesunulo od klasického socialismu, který obhajuje mezi jinými vládní zásahy do ekonomiky nebo vybudování sociálního státu, směrem k politice volného trhu.³⁴

1. 3. 3. Liberální demokraté

Ústředním tématem této práce jsou Liberální demokraté, kteří představují poměrně mladou stranou založenou teprve v roce 1988,

³¹ HEYWOOD, Andrew: *Politologie*. Praha, EUROLEX BOHEMIA 2004, s. 70-71.

³² TETTETH, E.: *Election Statistics, UK 1918-2007*, s. 31.

³³ DENVER, David: c. d., s. 154-163.

³⁴ BOOTHROYD, David: *Politico's Guide to The History of British Political Parties*. Londýn, Politico's Publishing 2001, s. 128-132.

a jelikož se tato práce zabývá vývojem britského stranického systému již od čtyřicátých let 20. století, kdy Liberální demokraté jako strana vůbec neexistovali, pokládám za nutné se ve zkratce se věnovat také předchůdcům Liberálních demokratů, na které Liberální demokraté ve svém politickém směřování úzce navázali.

Liberální demokraté jsou nástupci Liberální strany, která vznikla v roce 1859 spojením whigů, radikálů a peelitů, kteří se sjednotili proti menšinové Konzervativní vládě Benjamina Disraeliho.³⁵ Až do počátku 20. století v britském stranickém systému zaujímala pozici jedné z dvou hlavních stran.

Liberální strana zažila zlatý věk v devatenáctém století, kdy během několika desítek let provedla mnoho reforem a dalších změn, které vedly k zásadní proměně britské společnosti a politického systému. Toto období započalo v roce 1831, kdy ještě samostatní whigové vyhráli volby do Dolní komory parlamentu.³⁶ Již v roce 1832 byl na základě jejich iniciativy přijat Great Reform Act, který přinesl redistribuci křesel Dolní sněmovny parlamentu a první rozšíření volebního práva.³⁷ Následující rok také Factory Act, který se zabýval dětskou prací v továrnách. Děti byly během průmyslové revoluce využívány jako levná pracovní síla, a až tento zákon stanovil podmínky pro jejich zaměstnání, a tím míru dětské práce v průmyslu omezil.³⁸ Dále v roce 1833 přijali zákon o opuštění od otroctví v několika částech Britského Impéria, kde se vlastnictví nebo nákup osoby tedy stal trestným činem.³⁹ V roce 1846, v reakci na rostoucí počet obyvatel Británie a problémy s jejich zásobováním Liberální vláda odpustila

³⁵ RUSSELL, Andrew – FIELDHOUSE, Edward: *Neither left nor right? The Liberal Democrats and the electorate*. Velká Británie, Manchester University Press 2005, s. 16.

³⁶ BOOTHROYD, D.: c. d., s. 156.

³⁷ *The Reform Act 1832*. www.parliament.uk, <http://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/houseofcommons/reformacts/overview/reformact1832/> (9. 4. 2011)

³⁸ *1833 Factory Act*. The National Archives, <http://www.nationalarchives.gov.uk/education/lesson13.htm> (9. 4. 2011)

³⁹ *How did the Abolition Acts of 1807 and 1833 affect the slave trade?* The National Archives, <http://www.nationalarchives.gov.uk/education/lesson27.htm> (9. 4. 2011)

od obilných zákonů, regulujících vývoz a dovoz obilí.⁴⁰ V sedmdesátých letech, přesněji v roce 1872 také Liberální vláda schválila, že volby do Dolní sněmovny parlamentu, i jiných zastupitelských orgánů, budou probíhat tajně.⁴¹ Jen v tajné volbě má volič možnost projevit své politické přesvědčení bez toho, aby byl následně vystaven možnosti jakékoli formy penalizace nebo útoku kvůli své volbě. V roce 1884 navázali na reformu přijatou za Konzervativní vlády, Second Reform Act z roku 1867, který snižoval majetkové a vlastnické podmínky pro voliče, stanovené v předchozí reformě.⁴² Third Reform Act přinesl volební právo všem mužům.⁴³ V tentýž rok byl Liberální vládou přijat také Redistribution Act, který více mandátové volební okrsky přeměnil na do dnešní doby fungující jednomandátové.⁴⁴

Liberální strana byla tedy strůjcem mnoha významných reforem, ale v roce 1886 se rozdělila nad otázkou Home Rule Bill, tedy samosprávy Irska. Liberální vůdce William Gladstone v něm Irsku slíbil vlastní parlament, který by nezávisle rozhodoval o místní legislativě. To bylo ale částí Liberální strany vnímáno jako počátek osamostatnění Irska, což by bylo pro Unii z ekonomických i politických důvodů nevýhodné a oslabilo by ji to. Tato část Liberální strany, která se odčlenila jako Liberální unionisté, začala podporovat Konzervativní stranu, která díky tomu významně posílila, a Liberální strana pak naopak rychle ztratila svou výraznou pozici, na které byla nahrazena Konzervativní stranou.⁴⁵

⁴⁰ *Corn Law*. Britannica, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/137814/Corn-Law> (9. 4. 2011)

⁴¹ LITTLE, Tony: *Gladstone's Parliamentary Record 1868-1900*. In: Liberal Democrat History group, duben 2005,

http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=22&item=history (9. 4. 2011)

⁴² *Second Reform Act 1867*. www.parliament.uk, <http://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/houseofcommons/reformacts/overview/furtherreformacts/> (9. 4. 2011)

⁴³ *Third Reform Act 1884*. www.parliament.uk, <http://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/houseofcommons/reformacts/overview/one-man-one-vote/> (9. 4. 2011)

⁴⁴ LITTLE, Tony: *Gladstone's Parliamentary Record 1868-1900*. In: Liberal Democrat History group, duben 2005, http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=22&item=history (9. 4. 2011)

⁴⁵ LITTLE, Tony: *The Home Rule Crisis*. In: Liberal Democrat History Group, http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=29&item=history (9. 4. 2011)

Oslabení Liberální strany bylo dáno podle mého názoru více vlivy. Jedním bylo výše zmíněné rozdělení strany, které jí stálo voliče. Druhé reagovalo na reformy volebního práva, které se rozšířilo postupně mezi všechny muže, a ti začali ve volbách do Dolní sněmovny parlamentu podporovat Independent Labour Party, Representation Labour Committee a nakonec Labouristickou stranu. Liberální strana sice obsahovala radikální křídlo, které mohlo splňovat představy nově oprávněných voličů, ale nedokázala dostatečně rychle reagovat a zpřístupnit se novým voličům. Naopak nově vzniklá strana připravovala Liberály o voliče nespokojené s jejich politikou po odchodu Williama Gladstona.⁴⁶

Volby do Dolní sněmovny parlamentu Liberální strana opět vyhrála až v roce 1906, díky neshodám ve vládě Konzervativní strany a Unionistů, vyhrála ovšem i následující volby v roce 1910. Liberálové tedy měli šanci zlepšit svou pozici, měli důvěru voličů, která se promítla do výher voleb do Dolní sněmovny.⁴⁷ Právě poté, co překonala rozdělení nad otázkou samostatnosti Irska, se ale opět rozdělila, tentokrát vnitřně, kvůli postoji k první světové válce. Tyto dvě frakce spolu nechtěly spolupracovat v rámci koaliční vlády, ani po skončení války, což je velmi oslabilo a ve dvacátých letech si Liberálové již uvědomovali, že zaujali pozici třetí strany ve stranickém systému. Přesto nedokázali překonat své rozdílné postoje a sjednotit politiku strany.⁴⁸ Teprve po druhé světové válce mohla Liberální strana svou pozici v britském stranickém systému začít znovu budovat.

V roce 1988 se Liberální strana spojila se Sociálnědemokratickou stranou, která se odštěpila od Labouristické strany a se kterou již od roku 1983 kandidovala Liberální strana ve spojení jako Aliance a vznikli Liberální demokraté. Vlivem

⁴⁶ PELLING, Henry: *A Short History of the Labour Party*. Velká Británie, Macmillan Press 1993, s. 1-5.

⁴⁷ BOOTHROYD, David: c. d., s. 162-164.

⁴⁸ CURTICE, John: *The 2001 election*. *Journal of Liberal Democrat History*, 2001, 32, s. 3-5.

Sociálnědemokratické strany také došlo k menšímu názorovému posunu strany směrem vlevo na levo-pravé škále.⁴⁹

Liberální demokraté ve svých názorech a přesvědčeních kombinují dva hlavní vlivy - liberalismus a sociální demokracii. Liberalismus vychází z libertarianismu, tedy víry v osobní lidské svobody a práva, z ekonomického libertarianismu, který je založen na myšlence volného trhu, do kterého stát nezasahuje. A třetí aspekt liberalismu, který je promítnut i do dlouhodobé podpory evropské integrace, představuje internacionalismus, založený na odstranění hranic a usnadnění obchodu. Sociálnědemokratické přesvědčení liberálů pochází od členů Sociálně demokratické strany, projevuje se přesvědčením o nutnosti redistribuce statků a boji s chudobou.⁵⁰

Liberální demokraté se dlouhodobě aktivně zapojují zejména v šesti politických oblastech. První z nich je oblast institucí, jelikož jsou na pozici třetí strany dlouhodobě diskriminováni ve smyslu ztíženého zisku mandátů. Obhajují proto změnu volebního systému z jednokolového většinového na systém jednoho přenosného hlasu. Také jsou zastánci reformy Horní komory parlamentu nebo decentralizace státní moci. Liberální demokraté jsou také dlouhodobě a stabilně proevropští. Naproti tomu Labouristé a Konzervativci v minulosti často měnili své názory v otázce evropské integrace i svou podporu EU. V oblasti ekonomiky jsou zastánci volného trhu zboží a služeb. Sociálně demokratické přesvědčení Liberálních demokratů je také vidět v jejich přístupu k redistribuci statků a sociální péči. Na rozdíl od labouristů a konzervativců neobhajují snížení veřejných výdajů, naopak nejsou proti zvýšení výdajů za účelem zajištění životní úrovně obyvatelstva a boji proti chudobě. Mají také velmi silná

⁴⁹ WHITELEY, Paul – SEYD, Patrick – BILLINGHURST, Anthony: *Third Force Politics, Liberal Democrats at the Grassroots*. USA, Oxford University Press 2006, s. 2-4.

⁵⁰ Tamtéž, s. 49-51.

stanoviska k ekologickým otázkám země. Liberálové si také zakládají na svých principech a nejsou příliš ochotni dělat kompromisy.⁵¹

Mezi voliči Liberálních demokratů byl ve volbách v roce 2005 relativně vyrovnaný poměr mezi muži a ženami. Strana má nejvyšší míru podpory u mladých lidí do 35 let.⁵² Nejvyšší míry podpory strana dosahuje ve Skotsku, na jihozápadě Anglie a v některých částech Walesu.⁵³

⁵¹ Tamtéž, s. 9-16.

⁵² CLARKE, Harold a kol.: *Performance politics and the British Voter*. New York, Cambridge University Press 2009, s. 322.

⁵³ DENVER, David: c. d., s. 156.

2. Analytická část

2. 1. Situace Liberálů v první světové válce

Liberálové souhlasili se vznikem koaliční vlády v roce 1915 na základě tehdejší, pro ni nevýhodné situace. Strana byla obviňována z nedostatečného zásobování britských vojáků municí a koaliční vláda pro ni byl způsob, jak si udržet alespoň některé důležité pozice ve vládě. Brzy se ale strana vnitřně rozdělila nad otázkou povinné vojenské služby, přičemž Lloyd George a jeho příznivci věřili, že je nevyhnutelná, a Herbert Asquith s částí strany, byli spíše proti, ale nakonec byl koaličními partnery k zavedení povinné vojenské služby pro muže dotlačen. Následně bylo změněno složení koaliční vlády a prostor získala část strany Lloyd George, která vládla spolu s Konzervativci a Labouristy. I v poválečném období stály tyto dvě frakce proti sobě a tím se oslabovaly. Konzervativní strana se ovšem později pro frakci Lloyd George ukázala jako nevhodný koaliční partner, protože po první světové válce zavedla politiku protekcionismu, která je Liberálům cizí. V tu chvíli si Liberálové již uvědomovali, že jsou na pozici třetí strany, ale nedokázali překonat své rozdílné názory a stranu sjednotit a dohodnout se na její pozici v politickém spektru.⁵⁴ Během druhé světové války byl úpadek důležitosti potvrzen tím, že měla v koaliční vládě jediného zástupce.⁵⁵

Z jakého důvodu podpora Liberálů klesla již před druhou světovou válkou? Podle mého názoru se sešlo několik významných vlivů, které postupně stranu oslabily. Pravděpodobně nejvyšší vliv na pokles podpory strany mělo neoficiální rozdělení Liberální strany v roce 1916. Následkem vnitřního rozdělení a nepochybně i dalším oslabením Liberálů bylo zničení velké části místních organizací Liberálů, které následně omezilo možnost Liberálů postavit svého

⁵⁴ WRIGLEY, Chris: *The Liberals and the First World War*. In: Liberal Democrat History Group, http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=52&item=history (7. 4. 2011)

⁵⁵ GRAYSON, Richard: *Biography of Viscount Thurso Archibald Sinclair*. In: Liberal Democrat History Group, http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=17&item=biography (7. 4. 2011)

kandidáta v dané oblasti, anebo efektivně působit na voliče. Roli ve ztrátě důvěry velké části voličů hrál bezesporu i fakt, že strana byla oslabena odchodem části politiků, kteří následně přestoupili do Labouristické strany či Konzervativní strany.⁵⁶ Pokud se podíváme na volební výsledky od roku 1906, kdy poprvé kandidovala Labouristická strana, je vidět, že také ovlivnila počet mandátů, které Liberálové získávali, z části proto, že malá část původních voličů Liberálů začala volit Labouristickou stranu. A také proto, že od roku 1918 ve Velké Británii platilo všeobecné volební právo pro muže nad 21 let a pro ženy nad 30 let, tím pádem se dostalo ke slovu daleko více voličů, kterým byla nejbližší právě Labouristická strana.⁵⁷

2. 2. Postavení Liberálních demokratů v letech 1945-2011

2. 2. 1 Léto 1945- Prosinec 1955

V letech 1945 až 1955 hráli Liberálové jen velmi malou roli v politickém systému. V tomto období získávali ve volbách do Dolní sněmovny průměrně jen 5,2 % hlasů všech voličů, a osm mandátů. Také průměrná podpora strany, zjišťovaná na základě měsíčních průzkumů, dosahovala necelých devíti procent.⁵⁸

Liberálové dokázali průměrně v těchto volbách nasadit pouze 250 kandidátů na jedny volby. Oproti tomu Konzervativní strana měla v těchto letech průměrně 613 zástupců a Labouristická strana 501. Z výsledků voleb roku 1945 je patrné, že každý ze zvolených Liberálů v tomto období reprezentoval více než 173 tisíc voličů, zatímco jeden Labourista 30 tisíc a Konzervativec 43 tisíc.⁵⁹ Liberálové se stali dlouhodobě nejvíce znevýhodněnou stranou fungujícím volebním systémem.

⁵⁶ BOOTHROYD, David: c. d., s. 164.

⁵⁷ BUTLER, David – SLOMAN, Anne: *British political facts 1900-1979*. Velká Británie, the Macmillan Press LTD 1980, s. 227.

⁵⁸ Tamtéž, s. 208-236.

⁵⁹ Tamtéž, s. 208-403.

Celkově bylo systém v tomto období jak podle Sartoriho čtyř kritérií, tak podle podmínek stanoveným Douglasem Raeem, možno kategorizovat jako dvoustranický systém, ve kterém Liberálové plnili pouze funkci malé, třetí strany, která si nemohla tvořit nároky na zisk dostatečného počtu mandátů k tomu, aby získala koaliční nebo vyděračský potenciál.

Strana nízkým zastoupením ve volbách do Dolní sněmovny zbytečně snižovala své šance zlepšit svou pozici v systému. Podle mého názoru toto velmi silně souviselo s organizací strany. V meziválečném období se Liberálové místo na vytvoření pevné organizace a financování strany skrze její členy spoléhali na financování strany skrze Fond Lloyda George a bohaté členy, kterých bylo po válce poskrovnu. Strana sice již v roce 1946 založila Zakládající fond, ale finance nebyly stále dostatečné. Dále byli v tomto období oslabeni tím, že neexistovala žádná pevná struktura pro výběr kandidátů, z velké části spočívala na místních organizacích, kterých nebylo dostatečné množství. Kandidáty za Liberální stranu se stávali často nezkušení lidé, kteří její pozici oslabili.⁶⁰

Dalším důležitým kritériem pro hodnocení role Liberálů ve stranickém systému Velké Británie byly výsledky doplňovacích voleb do Dolní sněmovny parlamentu, kterým je v britské společnosti věnována velká pozornost a má vliv i na další podporu voličů strany, jelikož mnoho vypoví o současné pozici strany. V letech 1945-1955 proběhlo celkem 111 doplňovacích voleb, ale Liberálové se zúčastnili pouze 41 těchto voleb. Opět je tedy viditelné, že jejich organizace znamenala limit v soutěži o mandáty. První úspěch přišel až v roce 1954, kdy Liberálové vyhráli křeslo v Iwerness, které dříve patřilo Konzervativcům.⁶¹

⁶⁰ COOK, Chris: *A Short History of the Liberal Party. The Road Back to Power*. Velká Británie, Palgrave Macmillan 2010, s. 129-133.

⁶¹ LEEKE, Matthew: *UK Election Statistics: 1945-2003*. In: House of Commons Library, s. 36-37,

Pro vybudování si lepší pozice byly pro stranu podle mého názoru klíčové také místní volby do městských rad. V letech 1947 až 1955 získávala strana jen velmi malé množství zástupců v těchto volbách, například v roce 1945 získali Liberálové v těchto volbách 92 mandátů z 360 nasazených kandidátů.⁶² V průměru v letech 1947 až 1955 získávali v průměru 71 křesel, což v porovnání s 1619 kandidáty Konzervativců a 1244 kandidáty Labouristů bylo velmi málo.⁶³ Z osmdesáti největších měst získali Liberálové v průběhu tohoto období většinu křesel jen v Huddersfieldu. Druhou nejsilnější stranou byli jen ve třech větších městech - v Burnely Halifaxu a Keighley. Nicméně v žádném městě neměli úplnou kontrolu. Někteří Liberálové stranu oslabili i tak, že se ve volbách spojili s Konzervativci nebo také bojovali o křesla jako nezávislí kandidáti.⁶⁴ Zisk křesel v městských radách byl důležitý zejména proto, že v místní politice lidé často volí ve spojitosti s osobností a ne stranou, a tak pro stranu představovaly tyto mandáty příležitost skrze pozitivní zkušenost s jejich politikou rozšířit množství voličů i na národní úrovni.

Během těchto let byla Liberální strana jen malou třetí stranou, která neměla koaliční potenciál. Šanci tuto svou pozici změnit získali v roce 1951, kdy Winston Churchill nabídl Clementu Daviesovi pozici ve vládě a vytvoření koalice Konzervativců s Liberály v Dolní sněmovně, přestože Konzervativní strana měla pohodlnou většinu v Dolní sněmovně a tím pádem neměla problém se sestavením vlády a kabinetu. Tehdy Liberálové získali jen šest mandátů v Dolní sněmovně a z toho důvodu byli v Dolní sněmovně ve velmi nevýhodné pozici. Clement Davies ale nabídku odmítl.⁶⁵ Domnívám se, že v této chvíli by bylo pro Liberály výhodnější pozice přijmout, jelikož by se díky tomu stali výraznější a mohli by získat vyšší podporu voličů.

<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2003/rp03-059.pdf>, (26. 3. 2011)

⁶² COOK, Chris: c. d., s. 129.

⁶³ BUTLER, David – SLOMAN, Anne: c. d., s. 403.

⁶⁴ COOK, Chris: c. d., s. 129.

⁶⁵ BOOTHROYD, David: c. d., s. 168.

Jak se dá role strany v tomto období vysvětlit? Z počátku tohoto období měla strana vyšší podporu, myslím, že to bylo proto, že po válce získali část mladých voličů, kteří nesouhlasili s politikou založenou pouze na vládě dvou alternujících, se společenskými třídami spojených, stran. Stranu také podpořila část starších voličů, nejspíše proto, že si ještě jako voliči pamatovali časy, ve kterých strana zastávala významnou pozici v britském politickém systému.⁶⁶ Nízký počet získaných mandátů ovšem nejspíše část voličů demotivoval k volbě strany v následujících volbách.

Strana si nedokázala tuto podporu udržet podle mého názoru hlavně z důvodu nedostatečné organizační struktury a financování, které jí na rozdíl od Labouristické a Konzervativní strany neumožnily postavit svého kandidáta ve všech volebních obvodech. Liberálové snížili své šance na získání mandátů, protože vlastně znemožnili voličům pro stranu hlasovat. Pravděpodobně se jednalo o následek poničené struktury místních organizací, ke které došlo po neoficiálním rozdělení strany.

Nejenom tímto jednáním Liberálové oslabili svoji pozici. Neštěstím středové strany je totiž to, že se velká část voličů rozhoduje mezi dvěma krajními variantami na levo-pravé škále, tím pádem středovou stranu nebere v potaz. Získat vyšší podporu by strana mohla, pokud by představila politické cíle, které ve svém volebním programu neměla jedna ze dvou hlavních stran. Nicméně strana byla částečně vnitřně rozdělena nad některými tématy, a proto se profilovala pouze jako síla, která bude usměrňovat konzervativní či labouristickou politiku.⁶⁷ Spíše než prosazováním vlastních programů byla jejich

⁶⁶ DOUGLAS, Roy: *Liberals*. Velká Británie, Cambridge University Press 2005, s. 325.

⁶⁷ EGAN, Mark: *Liberals and the 1945 election*. In: Liberal Democrat History Group Newsletter, 9, 1995, http://www.liberalhistory.org.uk/uploads/9_Egan_Baines_Liberals_and_1945_review.pdf (27. 3. 2011)

politika vytvářena odpovídáním na situace, které vytvářeli labouristé a konzervativci.⁶⁸

Liberální strana také na rozdíl od Konzervativní strany a Labouristické strany nebyla příliš výraznou stranou během koaliční vlády za druhé světové války. Jediným zástupcem v koaliční vládě byl právě vůdce strany, Sir Archibald Sinclair, který měl na starost letectví.⁶⁹ Významná část voličů se ale rozhoduje na základě toho, jak strana vystupovala v minulém funkčním období a čeho dosáhla. Zásluhy Sira Sinclaira byly zastíněny úspěchy Labouristů a náladou voličů spojenou s pocitem, že je nutné, aby se o ně stát postaral. Jeho nástupce Clement Davies také nebyl považován za nejlepšího vůdce pro stranu v tom smyslu, že ji nebyl schopný výrazně politicky orientovat, a ke konci tohoto období již ani neměl dostatek energie k vedení strany.⁷⁰

Mezi odborníky také panuje shoda nad tím, že tato léta byla ve Velké Británii ve znamení třídní volby, která byla založena na tom, že lidé z jedné společenské třídy z velké části volili stranu, která nejlépe reprezentovala jejich zájmy a byla s jejich stranou nejvíce spjatá. Zatímco Labouristická strana se mohla spolehnout na podporu pracující třídy a Konzervativní strana zase na podporu střední a vyšší třídy, sympatie k Liberálům nebyly spojeny s určitou společenskou třídou. Liberálové byli spíše než s určitou třídou, spjatí s hodnotami, které vyznávali voliči skrze politické spektrum.⁷¹ Část původních voličů Liberálů již po válce proto opustila své sympatie ke straně a začala podporovat jednu ze dvou hlavních stran. Téměř všichni tito voliči začali nově podporovat Konzervativce, kteří jim byli ideově bližší, a jen část

⁶⁸ BOOTHROYD, David: s. 165-166.

⁶⁹ GRAYSON, Richard: *Biography of Viscount Thurso Archibald Sinclair*. In: Liberal Democrat History Group, http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=17&item=biography (27. 3. 2011)

⁷⁰ COOK, Chris: c. d., s. 134-135.

⁷¹ DENVER, David: c. d., s. 61-65.

Labouristy.⁷² Liberálové na rozdíl od Labouristů a Konzervativců nebyli spojeni s určitou společenskou třídou a neměli tak zajištěnou určitou míru stabilní podpory.

2. 2. 2. Leden 1956 - Listopad 1962

Přestože se britský systém stále dal kategorizovat jako dvoustranický, jelikož dvě hlavní strany byly stále schopny získat parlamentní většinu, a v důsledku vytvořit stabilní vládu, a Liberálové neměli na národní úrovni koaliční ani vyděračský potenciál, role Liberálů se podle mého názoru v letech 1956- 1962 změnila. V jediných volbách, které v tomto období proběhly, získali necelých šest procent hlasů a šest zástupců, což znamenalo ve srovnání s předchozím obdobím mírný pokles, ale strana byla úspěšnější v doplňovacích volbách a ve volbách do městských rad. Oproti předchozímu období byla lehce oblíbenější, průměrná podpora mírně překračovala deset procent.⁷³

Ve srovnání s předešlými lety narostl počet hlasů ve volbách do Dolní sněmovny, které Liberální strana obdržela. Bezpochyby za získkem hlasů stála i lepší organizace strany, která na rozdíl od předchozího období umožňovala ve volbách představit nejvíce kandidátů od voleb do Dolní sněmovny v roce 1950 - v roce 1959 se jednalo o 216 z možných 630. Stejně jako v předchozím období byli Liberálové stranou v nejvyšší míře diskriminovanou volebním systémem. Po volbách do Dolní sněmovny v roce 1959 reprezentoval jeden Liberál celkem 273 tisíc voličů, naproti tomu jeden Konzervativec necelých 38 tisíc, a Labourista 47 tisíc voličů.⁷⁴

⁷² BUTLER, David – STOKES, Donald: *Political Change in Britain*. New York, St. Martin's Press 1969, s. 251-254.

⁷³ BUTLER, David – SLOMAN, Anne: c. d., s. 209.

⁷⁴ Tamtéž, s. 209.

V tomto období došlo k sérii úspěchů Liberálů v doplňovacích volbách do Dolní sněmovny, přičemž strana byla v tomto ohledu daleko úspěšnější než v letech 1945-1955. Celkem se konalo 81 doplňovacích voleb, a strana vyslala své zástupce do celkem 51 z nich. Výrazně se tedy zvýšil počet voleb, ve kterých měla zástupce. Strana zvítězila ve dvou z těchto voleb, v roce 1958 získali křeslo v Torringtonu, kde Liberální kandidát nahradil kandidáta koalice Konzervativců a Národních Liberálů. Vrcholem podpory se ale stala výhra dodatečných voleb v Orpingtonu, který byl tradičně konzervativním okrskem. Dva měsíce poté obhájili také Liberální obvod v Montgomeryshire. Důležité ovšem bylo, že narostl počet obvodů, ve kterých Liberálové dokázali získat vyšší počet hlasů a to i v tradičně Labouristických obvodech, např. v Gloucesteru, Ipswichi a také v Rochdale a Paisley.⁷⁵

Klíčovým proto podle mě byla místní iniciativa Liberálních politiků, kteří se aktivněji zapojovali do života ve svém volebním obvodu, osobním kontaktem s voliči a zasazením se o řešení problémů v okrsku. Vycházeli z celoroční snahy být aktivní ve volebním obvodu, oslovovat občany skrze osobní rozhovory a distribuci stranických tiskovin. Tato politika jim také zajistila podporu spíše mladších voličů.⁷⁶ Právě silné osobnosti a jejich působení ve svém volebním obvodu bylo pro Liberály klíčové v postupném zvyšování popularity.

Rozdíl v porovnání s předchozím obdobím, kde Liberálové řešili problémy se svou organizací a financemi, byl viditelný. V této době měli Liberálové větší počet členů a vyšší finance, plynoucí například právě z členských příspěvků, také došlo k navýšení počtu obvodů, ve kterých měli Liberálové stále zastoupené organizace, a to až na více než 360 v roce 1958.⁷⁷

⁷⁵ COOK, Chris: c. d., s. 137-138.

⁷⁶ MEADOWCROFT, John: *Community politics*. In: Liberal Democrat History Group, http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=69&item=history (27. 3. 2011)

⁷⁷ COOK, Chris: c. d., s. 138.

V porovnání s předchozím obdobím vzrostl počet Liberálních zástupců do městských rad od roku 1956 do roku 1962 na průměrných 166 zástupců získaných v jedněch volbách.⁷⁸ Tento nárůst podle mého názoru určitě souvisel i s výše zmíněným nárůstem počtu členů a místních organizací Liberálů. V květnu 1962 dokázali Liberálové posílit svou pozici na úkor Konzervativní strany, získat v obecních volbách města, kde tradičně vítězili Konzervativci - Aldershot, Finchley Kingston a Maidenhead. Polepšili si také v některých lázeňských městech. Na úkor Labouristů ale v tomto období Liberálové nezískali žádné obvody.⁷⁹

Jak je možné vysvětlit postavení Liberálů v tomto období? Liberálům podle mého názoru pomohlo oslabení dvou hlavních stran, kdy každá z nich se musela vypořádávat s určitými problémy. Konzervativní strana musela řešit ekonomickou krizi, která nastala v ten samý rok.⁸⁰ Labouristé byli oslabeni vnitřními rozpory ve straně, což je oslabovalo v očích veřejnosti, a část jejich tradičních voličů se tak mohla přiklonit k podpoře Liberálů.

Zdrojem změny míry podpory mezi voliči byla pro Liberály i politika dvou hlavních stran, které svým jednáním alespoň na určité období ztrácely voliče. Příkladem může být např. Suezská krize, z roku 1956 (vojenský konflikt VB a Francie s Egyptem, vedený kvůli znárodnění Suezského průplavu).⁸¹ Mnozí konzervativní voliči nesouhlasili s politikou strany a část z nich se následně přiklonila k podpoře Liberální strany.

Nicméně se domnívám, že tento nárůst podpory byl důsledkem kombinace většího množství faktorů. Liberálové z velké části mohli těžit i z přetrvávajícího konsenzu nad hlavními politickými otázkami dvou největších stran. Tento postoj smazával rozdíly mezi politikami těchto

⁷⁸ BUTLER, David – SLOMAN, Anne: c. d., s. 403.

⁷⁹ COOK, Chris: c. d., s. 139-141.

⁸⁰ BOOTHROYD, David: c. d., s. 62-63.

⁸¹ *Suez Crisis: Key Players*. BBC News, 21. července 2006, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/5195582.stm> (27. 3. 2011)

dvou stran.⁸² Část nových voličů proto mohla volit Liberály, protože si je spojovali s příslibem novosti, možnosti změny politiky.

2. 2. 3. Podzim 1962- Podzim 1974

V tomto časovém období ve srovnání s předchozím Liberální strana navýšila míru svého zastoupení v Dolní sněmovně na průměrně 11 mandátů, získávala průměrně 14 % hlasů voličů. Průměrná voličská podpora Liberálů v průběhu tohoto období byla srovnatelná s předchozím, pohybovala se na úrovni 10 %.⁸³ Strana sice ve volbách do Dolní sněmovny parlamentu získávala více hlasů, než v předchozích dvou obdobích, ale tento výsledek, například v roce 1964, mohl být dán i na základě krátkodobých vlivů. Například na veřejnost měl velký vliv proslov Jo Grimonda z roku 1963, během kterého dokázal poutavě a přesvědčivě představit program Liberální strany v nadcházejících se volbách.⁸⁴

Ve volbách do Dolní sněmovny dokázali Liberálové postavit průměrně 426,5 kandidátů, a jednalo se tedy ve srovnání s předchozím obdobím o významný nárůst. Strana sice v tomto období získávala průměrně vyšší míru hlasů ve volbách, ale podpora se vzhledem k nárůstu kandidátů do zisku hlasů adekvátně nepromítla. Strana byla stále vysoce diskriminována jednokolovým většinovým systémem, jeden zástupce Liberálů v těchto třech volbách průměrně reprezentoval 356 tisíc voličů, zatímco jeden Labourista reprezentoval 38 tisíc voličů, a Konzervativec 39 tisíc.⁸⁵

V tomto období se konalo celkem 107 doplňovacích voleb do Dolní sněmovny parlamentu a Liberálové se zúčastnili celkem 81 z nich. Strana tedy začala zvyšovat počty doplňovacích voleb,

⁸² HAUSS, Charles: *Comparative Politics*. USA, Cengage Learning 2009, s. 77.

⁸³ BUTLER, David – SLOMAN, Anne: c. d., s. 238-241.

⁸⁴ GRIMOND, Jo: *Leader's speech*. In: *British Political Speech*, <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=36> (9. 4. 2011)

⁸⁵ BUTLER, David – SLOMAN, Anne: c. d., s. 209-403.

kterých se zúčastnila.⁸⁶ Ale již několik měsíců po neočekávaném vítězství v Orpingtonu a momentu, kdy Liberálové v průzkumech veřejného mínění vykazovali větší podporu než Labouristé a Konzervativci, začalo docházet ke snižování podpory Liberálů mezi voliči. Doplnovací volby, ve kterých byli Liberálové v předchozích letech velmi úspěšní, se pro ně v této době staly jen zdrojem nezdaru. Ze série proher je nutno zmínit několik obvodů, ve kterých byla obdržená procenta hlasů velice nízká. Podařilo se jim vyhrát pouze v dodatečných volbách v březnu 1965, kdy získali Roxburgh, obvod, který patřil Konzervativní straně. A v roce 1966 vyhráli doplnovací volby v Ladywoodu v Birminghamu, které bylo průlomové v tom, že se jednalo o obvod, který byl tradičně labouristický. Od roku 1972 je ale viditelný obrat v úspěších strany v doplňovacích volbách. Liberálové získali křesla v Rochdale, které bylo dříve labouristickým obvodem. V ten samý rok získali také křeslo v tradičně konzervativní oblasti, Sutton a Cheam. Následně získali i dva tradičně konzervativní obvody Isle of Ely, Ripon a Berwick-upon-Tweed.⁸⁷

V šedesátých letech byly zisky v obecních volbách i přes nárůst na průměrných 179 křesel nevyrovnané a měly klesající tendenci.⁸⁸ Od sedmdesátých let se ale začaly zlepšovat. Například v místních volbách v roce 1973 získali Liberálové většinu v Liverpoolu, kde v roce 1968 měli jen jednoho zástupce a v dalších pěti městech se stali hlavní stranou. Zároveň zaujali pozici druhé největší strany nebo hlavní opozice ve dvaceti dalších radách.⁸⁹ Úspěchy Liberálů v místních volbách, a zároveň ve volbách do Dolní sněmovny, jsou podle mého názoru spojené hlavně s fungující a rozvíjející se komunitní politikou

⁸⁷ LEEKE, Matthew: UK Election Statistics: 1945-2003. In: House of Commons Library, s. 38-40, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2003/rp03-059.pdf> (26. 3. 2011)

⁸⁸ BUTLER, David – SLOMAN, Anne: c. d., s. 403.

⁸⁹ COOK, Chris: c. d., s. 153.

Zvýšení podpory Liberálů ve volbách v tomto časovém období bylo podle mého názoru z části také výsledkem vlivů působících již od padesátých let. Myslím, že v neposlední řadě byl pro Liberály přínosem jejich vůdce, Jo Grimond, jež se těšil větší oblibě než předchozí vůdce strany, Clement Davies. Grimond dokázal dobře využít vlivu televize, jeho projev zaujal voliče napříč všemi společenskými třídami. Po delší době se tedy jednalo o Liberálního vůdce, jehož názory byly vnímány širokou veřejností. Grimond přinesl do strany také nové politické názory, které byly vyhraněné, přinesly straně další pozornost a znamenaly výzvu i pro dvě hlavní strany. Strana například jasně podpořila myšlenku společného trhu. Také dokázal zvýšit zájem o Liberální stranu na britských univerzitách, a to tím, že do čela komisí, které zakládal, stavěl akademiky. Jo Grimond dokázal zaujmout velkou část společnosti, což vedlo i ke zvýšení počtu členů strany (podle odhadů se počet členů Liberální strany v roce 1962 dosáhl až 350 000 členů) a tím ke zlepšení její pozice v systému.⁹⁰

Vysvětlením neúspěchů strany na národní úrovni, je myslím z velké části to, že během většiny šedesátých let byli u vlády Labouristé, přičemž Liberálové mají vždy spíše horší volební výsledky ve chvíli, kdy jsou u moci Labouristé, jelikož voliči, kteří by jinak volili středovou stranu, se rozhodnou volit v následujících volbách pravicovou stranu. Liberálové byli po vítězství Labouristů nejspíše také demotivovaní ve své snaze nahradit Labouristy na pozici druhé strany a jejich aktivita ve volebních okrscích poklesla. V roce 1970 klesl počet okrsků s aktivně fungujícími Liberálními organizacemi jen na sedmnáct. Což představuje výrazný pokles se srovnáním s předchozím obdobím nárůstu obliby strany. Následkem demotivace členů strany byla destabilizace strany, neaktivita ve volebních obvodech, nedostatek financí a prostoru v tisku. Tato situace měla vliv i na volby do obecních

⁹⁰ INGHAM, Robert: *Grimond and the first post-war revival*. In: Liberal Democrat History Group, http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=68&item=history (16. 3. 2011)

zastupitelstev, které skončily pro Liberály nejhorším výsledkem za celé desetiletí.⁹¹

Dalším problémem byla podle mého názoru v porovnání s předchozími obdobími nejednota uvnitř strany. Docházelo k neshodám mezi staršími členy strany a Mladými Liberály, kteří byli zastánci radikálnější politiky. Právě tyto neshody mohly vést k oslabení strany navenek. Přesto Mladí Liberálové vlastně položili základy pro budoucí úspěchy strany, protože rozpracovali techniku komunální politiky, založené na celoroční aktivitě ve volebním okrsku. Tento přístup byl v roce 1970 přijat jako oficiální praxe strany a osobně si myslím, že právě on stál z velké části za zvýšenou oblibou strany na začátku sedmdesátých let.⁹²

Pokles podpory strany souvisel podle mého názoru také s tím, že narůstala postupně kritika Jo Grimmonda a jeho způsobu vedení strany. Proto se v roce 1967 stal vůdcem strany Jeremy Thorpe.⁹³ Jeho nevýhodou ovšem bylo, že strana se již nacházela spíše v problémech, s malými finančními možnostmi a poničenou organizací strany. Přesto měly jeho činy pro stranu do budoucna přinést výhody. Ještě jako pokladník strany zavedl pravidlo odkládání finančních zdrojů pro kampaně v obvodech, kde měla strana šanci mandát získat.⁹⁴ Získat podporu koncentrovanou v určitých volebních obvodech je pro Liberální stranu klíčové.

V padesátých a šedesátých letech byla role Liberálů v britském systému oproti jejich pozici v 19. století velmi oslabena. Přestože postupně míra jejich podpory začala narůstat, měli velkou nevýhodu v tom, že prakticky neexistovala stabilní skupina ve společnosti, která by Liberály pravidelně ve volbách podporovala. V britské společnosti

⁹¹ COOK, Chris: c. d., s. 148.

⁹² Tamtéž, s. 148-150.

⁹³ BRACK, Duncan: *Realignment of the left*. In: Liberal Democrat History Group, http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=71&item=history (10. 4. 2011)

⁹⁴ BRACK, Duncan – PACK, Mark: *Leaders and Leadership*. Journal of Liberal Democrat History, 2000, 27, s. 3.

stejně jako v předchozím období přetrvávala silná vazba na volbu spojenou se společenskou třídou, ve které se volič nacházel.

Šedesátá léta byla ve Velké Británii do určité míry stále ve znamení volby na základě příslušnosti k určité společenské třídě nebo míry identifikace s politickou stranou. Přesto britská společnost procházela změnou, kdy pro část voličů příslušnost k určité sociální třídě přestávala být rozhodující, což se pro Liberály ukázalo jako příznivý vývoj. Byla díky rostoucímu vlivu sdělovacích prostředků stále více a rychleji informována o politickém dění. Tím pádem byla v politických oblastech obecně vzdělanější, měla větší rozhled. Docházelo také ke změně rozvrstvení pracujících v primárním, sekundárním a terciárním průmyslovém sektoru, přičemž velká část pracujících se přesunula právě do sektoru služeb, tedy k nemanuální práci. Mezi zaměstnanými bylo také stále větší množství žen. Občané postupně zažívali zvyšování své životní úrovně a také se více stěhovali. Všechny tyto vlivy vedly k oslabení pocitu náležitosti k určité třídě a politické strany.⁹⁵ Ve společnosti také přibylo větší množství štěpných linií. Voliči se začali v politických otázkách rozhodovat ve větší míře ne na základě příslušnosti k určité třídě, ale vzhledem ke svému postoji k určité problematice. Tento vývoj byl tedy pro Liberály pozitivní. Také se domnívám, že voliči začali klást výraznější důraz na osoby předsedů jednotlivých politických stran, jejich jednání a reprezentaci strany.

Nejvýznamnější událostí tohoto období se staly volby do Dolní sněmovny parlamentu v únoru 1974. V těchto volbách získali nejvíce hlasů Konzervativci, jednalo se o celkem 11,868,906 hlasů. Ty se ale promítly jen do zisku 296 mandátů. Volby vyhráli Labouristé s 301 mandáty, navzdory tomu, že získali o 200 tisíc méně hlasů. Liberální strana získala přes 6 milionů hlasů, tedy více než polovinu toho, co získali dvě hlavní strany. Přesto byly tyto hlasy přepočítány jen na čtrnáct mandátů. Jeden Labourista tedy reprezentoval 38 tisíc

⁹⁵ MAOR, Moshe: *Political Parties and Party Systems*. Londýn, Routledge 1997, s. 54-55.

voličů, jeden Konzervativec 40 tisíc voličů a až s velkým odstupem jeden Liberál 433 tisíc voličů.⁹⁶

Labouristická strana z jednokolového většinového systému dlouhodobě nejvíce těží. Hlavní důvod představuje povaha volebních obvodů, ve kterých Labouristé mandáty vyhrávají. Jedná se o nejmenší volební obvody ve Velké Británii, kde je tedy nutný menší počet hlasů pro úspěch. Naopak Konzervativní strana má největší šanci uspět ve volebních obvodech, které jsou spíše větší, a proto musí mobilizovat více voličů pro získání mandátu. Dále také až do roku 2005 bylo Skotsko a Wales v parlamentu nadreprezentováno, což pozici Labouristů také posilovalo, protože zde byli silnou stranou.⁹⁷ Pro Liberální stranu je systém volebních obvodů podle mého názoru spíše nevýhodný, protože je úspěšná více u voličů, kteří mají předpoklady i pro volbu Konzervativní strany a proto musí také získat větší množství hlasů proto, aby uspěli.

Únorové volby potvrdily vzrůstající důležitost role Liberálů v systému, protože se po několika desetiletích poprvé jednalo o parlament, ve kterém žádná strana neměla většinu. Pro Liberály toto znamenalo podle mého názoru velkou výhodu, jelikož v předešlých letech nebyl jejich hlas příliš významný, protože vítězná strana dokázala na základě obdržení mandátů sestavit většinovou vládu a vládnout sama. Ale již po prvních volbách v roce 1974 byla jejich podpora nutná pro přežití Konzervativní strany Edwarda Heatha.⁹⁸ Nicméně se domnívám, že tomuto koaličnímu potenciálu Liberálů z velké části pomohl i fakt, že se do Dolní sněmovny dostalo dalších 24 zástupců menších nebo regionálních stran, které tak také omezily zisky dvou hlavních stran. Zajímavý byl ve srovnání s Liberály výsledek

⁹⁶ 1974 February General election results summary, UK Political Info, <http://www.ukpolitical.info/1974Feb.htm> (10. 4. 2011)

⁹⁷ Electoral bias. UK Polling Report, <http://ukpollingreport.co.uk/guide/electoral-bias> (10. 4. 2011)

⁹⁸ GLOVER, Julian: *Biography of Jeremy Thorpe*. In: Liberal Democrat History Group, http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=19&item=biography (27. 3. 2011)

Spojených Ulsterských Unionistů, kteří ač jsou ve srovnání s Liberály daleko menší stranou, mají výhodu geograficky koncentrované reprezentace a získali deset mandátů.⁹⁹

Edward Heath nabídl Liberálům vznik společné koalice a místa v kabinetu. Jeremy Thorpe této situace využil a jako podmínku požádal o provedení volební reformy, která by přinesla Liberálům odpovídající reprezentaci. Také požadoval konferenci, na které by se zástupci Konzervativní a Liberální strany dohodli na společných cílech, které by se během volebního období měly splnit.¹⁰⁰ Tato koalice by ale při sečtení mandátů neměla v parlamentu pohodlnou většinu a musela by získat ještě podporu jiných menších stran, což by bylo obtížné. Liberálové podle mého názoru vysokou mírou svých požadavků sami zničili svůj koaliční potenciál. Také do budoucna snížili svou šanci navýšit počet hlasů, protože mnozí její původní voliči viděli jako důvod toho, že je u moci Labouristická vláda.¹⁰¹

2. 2. 4. Podzim 1974 – Leden 1987

Období od podzimu roku 1974 až do počátku roku 1987 bylo oproti předchozímu období ve znamení nárůstu počtu obdržených mandátů na 16 a hlasů voličů na 19 %.¹⁰²

V rámci tohoto časového období nebyly všechny průzkumy veřejného mínění dostupné, jednalo se o období mezi léty 1979 a 1984. Popularita strany mezi voliči v dostupném období dosahovala 15 %. Přestože tento údaj nelze s tím předchozím jednoduše srovnat, můžeme říct, že strana vykazovala v rámci období vzestupnou míru popularity.¹⁰³

⁹⁹ 1974 February General election results summary, UK Political Info, <http://www.ukpolitical.info/1974Feb.htm> (10. 4. 2011)

¹⁰⁰ *How Heath's coalition with Thorpe fell apart*. The Times, 26. dubna 2010, <http://www.timesonline.co.uk/tol/comment/letters/article7107779.ece> (10. 4. 2011)

¹⁰¹ *The fall of Heath*. Margaret Thatcher Foundation, http://www.margaretthatcher.org/archive/Heath_Fall.asp (10. 4. 2011)

¹⁰² LEEKE, Matthew: c. d., s. 10.

¹⁰³ BUTLER, David – SLOMAN, Anne: c. d., s. 240-241.

Zároveň se strana již v počtu kandidátů ve volbách do Dolní sněmovny již přiblížila dvěma hlavním stranám, průměrně totiž měli voliči v 609 obvodech možnost volit Liberálního kandidáta. Jejich znevýhodnění volebním systémem však dále pokračovalo, jeden Liberální poslanec již reprezentoval až 371 tisíc voličů.¹⁰⁴

Strana byla ovlivněna několika faktory, např. zatímco v předchozím období Liberálové byli v doplňovacích volbách do Dolní sněmovny úspěšní, v tomto období se buď před volbami doplňovací volby nekonaly, tím pádem nepřinesly Liberálům pozornost, nebo v nich strana prohrála a tím snížila své šance. Tato jejich celkově nižší popularita se promítla do všech úrovní voleb. Od podzimu 1974 do vzniku Aliance na jaře 1981 se konalo celkem 34 doplňovacích voleb do Dolní sněmovny parlamentu a Liberálové se zúčastnili s výjimkou jediné všech. Je tedy možné sledovat vzestupnou tendenci ve schopnosti Liberálů zajistit kandidáty, což bezpochyby souvisí i s lepší organizací. Nicméně zvítězili pouze v jedné dodatečné volbě, a to v Edge Hill v Liverpoolu. Tento zisk byl pozitivní v tom, že jej strana získala na úkor Labouristů, což pro ni v tuto dobu bylo obecně těžší, než získat podporu v tradičně konzervativním okrsku. Od chvíle vzniku Aliance do konce tohoto období se konalo celkem 28 doplňovacích voleb. Liberálové nebo SDP zvítězili v sedmi z nich, až na dvě z nich (Southwark, Greewich) se jednalo o oblasti, ve kterých byli dříve silní Konzervativci (Croydon, Crosby, Glasgow, Brecon a Radnor, a Ryedale).¹⁰⁵

Během první části tohoto období se musela Liberální strana vyrovnat s některými negativními situacemi. V roce 1976 opět nastala chvíle, kdy se ukázal vliv Liberálů na stav bipartismu. V krátké době

¹⁰⁴ BUTLER, David – SLOMAN, Anne: c. d., s. 209-210.
1983 General election results summary. UK Political Info,
<http://www.ukpolitical.info/1983.htm> (28. 3. 2011)

¹⁰⁵ TETTETH, Edmund: *Election Statistics: UK 1918-2007*. In: House of Commons Library, s. 43-44,
<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2008/RP08-012.pdf> (28. 3. 2011)

podruhé byla podpora Liberálů potřeba pro zachování akceschopné a stabilní vlády. Labouristé sice započali volební období s většinovým zastoupením v parlamentu, ale postupně ztráceli křesla v doplňovacích volbách. S možností paktu byli oslovení nejen Liberálové, ale i Ulsterští Unionisté, kteří ale odmítli.¹⁰⁶ Liberálové tedy opět měli koaliční a vyděračský potenciál, který se jim ale nepodařilo během paktu s Labouristy pořádně využít, přestože to pro ně byl skvělý prostředek k zisku větší popularity a pozornosti. Naopak jim spojení s nepopulární labouristickou vládou přineslo negativní publicitu.¹⁰⁷

Dalším důvodem pro pokles podpory strany byla také publicita spojená s aférou vůdce strany Jeremyho Thorpe. Ten byl obžalován z plánování vraždy muže, který mu měl být v osobním životě velmi blízký, a v květnu 1976 rezignoval na svůj post.¹⁰⁸ Od února 1976, tedy poté co se okolnosti začaly probírat u soudu, začala podpora Liberálů klesat, v průběhu roku až o 4,5 %.¹⁰⁹ Podle mého názoru byl tento skandál důležitým důvodem pro ztrátu části podpory ve společnosti, protože byla poškozena důvěryhodnost celé strany v očích veřejnosti. Na rozdíl od Jo Grimonda, který většinu svého funkčního období přispíval ke zvýšení popularity strany, jí Jeremy Thorpe přinesl spíše negativní publicitu.

Za asi nejdůležitější vliv na nárůst podpory voličů v tomto období považuji jednání Konzervativní a Labouristické strany. Tyto strany, jejichž politiky byly v padesátých letech velmi podobné, se postupně začali na levo-pravé škále posunovat dále od středu. Konzervativní strana od roku 1964 a Labouristé od roku 1974.¹¹⁰ Tím se postupně

¹⁰⁶ MAER, Lucinda: *Hung parliaments*. In: House of Commons Library, 3. června 2010, <http://www.parliament.uk/briefingpapers/commons/lib/research/briefings/snpc-04951.pdf> (10. 4. 2011)

¹⁰⁷ BOOTHROYD, David: c. d., 171.

¹⁰⁸ GLOVER, Julian: *Biography of Jeremy Thorpe*. In: Liberal Democrat History Group, http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=19&item=biography (27. 3. 2011)

¹⁰⁹ BUTLER, David – SLOMAN, Anne: c. d., s. 240.

¹¹⁰ NAGEL, Jack – WLEZIEN, Christopher: *Centre-Party Strength and Major-Party Divergence in Britain, 1945–2005*. *British Journal of Political Science*, 40. 2010, s. 280-282. (www.jstor.org)

zvětšilo množství voličů, kteří byli nespokojení s politikou strany, kterou tradičně podporovali, jelikož jim přišla příliš radikální, a tak také jako určitou formu protestu následně volili Liberály.

Postavení Liberálů v tomto období naproti minulému také ovlivnil stav ekonomiky, pod vedením Labouristické vlády. Část dříve Liberálních voličů volila Konzervativce, protože lidé mají v době ekonomické krize tendenci rozhodovat se mezi řešeními na levo-pravé škále a omezit svou podporu středové strany.

Míra obdržených křesel v místních volbách se v tomto období pohybovala na 23,5 %. Naproti tomu Konzervativní strana na 37 % a Labouristé na necelých 36 %. Pozitivním znakem ovšem bylo to, že procenta obdržená Liberály měla od roku 1983 vzestupnou tendenci, zatímco statistiky ostatních dvou stran vykazují postupný pokles od poloviny osmdesátých let.¹¹¹ I v obecních volbách se Alianci ve srovnání s předchozím obdobím dařilo lépe, například v roce 1981 v místních volbách Aliance získala 100 křesel z možných 214. Se zisky pokračovala i v následujících letech, kdy se zvýšil počet rad, ve kterých jedna strana neměla většinu. Také v roce 1985 uspěli se ziskem 400 křesel, přičemž největší úspěch měli ve středně velkých městech.¹¹²

Dále se nižší míra jejich popularity projevila i v prvních volbách do Evropského parlamentu v roce 1979, ve kterých strana obdržela jen 1,6 milionu hlasů a s velkým odstupem se umístila na třetím místě za Konzervativci s 6,5 mil hlasy a Labouristy s 4,2 miliony hlasů. Liberálové v těchto volbách nezískali v Evropském parlamentu ani jeden mandát. V roce 1984 se opět konaly volby do Evropského parlamentu, Liberálové si v nich sami o sobě sice mírně pohoršili, ale při přičtení hlasů koaličního partnera SDP došlo ve srovnání s předešlými volbami k nárůstu počtu hlasů na 2,5 milionu. Nicméně to stále

¹¹¹ YOUNG, Ross: *Local and Mayoral Elections 2005*. In: House of Commons Library, s. 10, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2005/RP05-093.pdf> (28. 3. 2011)

¹¹² COOK, Chris: c.d., s. 166-189.

znamenal třetí místo v žebříčku obdržených hlasů, kde pořadí zůstalo na hlavních místech stejné, a také získal žádný mandát.¹¹³

V říjnu 1981 došlo ke vzniku Aliance Liberální a Sociálně demokratické strany. Tato nová formace zpočátku měla vysokou podporu voličů, nejspíše proto, že v ní viděli novou alternativu ke Konzervativní a Labouristické straně. V pravidelných průzkumech veřejného mínění se např. v prosinci 1981 ukázalo, že Aliance měla podporu celých 51 % voličů.¹¹⁴ Bohužel pro Alianci v této době neproběhly volby, a brzy začala podpora strany částečně klesat. Přesto průměrná podpora strany/Aliance od poloviny roku 1984 do února 1987 dosahovala až 27 %.¹¹⁵

Ve volbách v roce 1983 měly všechny tři hlavní strany stejný počet kandidátů. Konzervativní strana získala většinu 397 mandátů za získání 13 milionů hlasů. Labouristická strana zaznamenala naopak velký propad oproti posledním volbám, získala jen necelých 8,5 milionu hlasů a 209 křesel. Pro Alianci SDP a Liberálů hlasovalo přes 7,5 milionu voličů, což oproti minulým volbám znamenalo více než milionový nárůst. Co ale bylo důležité, většinový systém se na Liberálech, respektive v tomto případě Alianci, opět velmi nepříznivě podepsal. Aliance získala pouze 23 mandátů, s o 700 tisíc nižším ziskem než Labouristé, kteří jich získali 209.¹¹⁶ Jeden kandidát Aliance reprezentoval kolem 338 tisíc voličů, poměr se tedy pro Liberály oproti předchozímu volebnímu období mírně zvýhodnil. Naproti tomu

¹¹³ CRACKNELL, Richard – BRYAN, Morgan: *European Parliament Elections- 1979 to 1994*. In: House of Commons Library, s. 9-11, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-057.pdf> (28. 3. 2011)

¹¹⁴ CLARKE, Harold – ZUK, Gary: *The Dynamics of Third-Party Support: The British Liberals, 1951-79*. *American Journal of Political Science*, 33, 1988, č. 1, s. 217. (www.jstor.org)

¹¹⁵ *Guardian/ICM polls: every one since 1984*. *Guardian.co.uk*, <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2009/oct/21/icm-poll-data-labour-conservatives> (28. 3. 2011)

¹¹⁶ *1983 General election results summary*. *UK Political Info*, <http://www.ukpolitical.info/1983.htm> (28. 3. 2011)

jeden Labourista 40 tisíc a Konzervativec 32 tisíc.¹¹⁷ V těchto volbách se již z pohledu některých politologů výrazněji projevovalo oslabení klasického bipartismu, právě proto že došlo k téměř vyrovnání zisku hlasů mezi druhou a třetí stranou.

Myslím, že velkou roli zde opět sehrála povaha volebních obvodů, kterou jsem zmínila již u voleb v sedmdesátých letech. Pro Labouristy je díky povaze velikosti jejich tradičně bezpečných obvodů (z hlediska počtu voličů, ne geograficky) snazší zajistit si mandáty. Také stále ještě měli možnost čerpat z nadreprezentovanosti Skotska a Walesu.

Konzervativní strana a její pozice byla podle mě posílena také zejména díky Falklandskému konfliktu, kde Britové vyhráli válku nad Argentinci, kteří Falklandské ostrovy obsadili.¹¹⁸ Každá taková událost podle mého názoru posílí pozici vládnoucí strany. Margaret Thatcherová těchto okolností využila, a vyhlásila volby již po čtyřech letech vlády, kdy byla popularita Konzervativní strany velmi vysoká. Tím podle mého názoru oslabila Alianci, protože Liberálové vždy získávali hlasy Konzervativních voličů, nespokojených s politikou strany, kterou tradičně volili.

Dále byla Aliance oslabena v tom smyslu, že se více voličů než v minulých volbách rozhodlo volit Konzervativní stranu. Tato strana čelila během prvních tří let své vlády mnoha, zejména ekonomickým problémům, ale během roku 1982 se ekonomická situace začala zlepšovat. Proto byli konzervativci voliči „odměněni“ za zlepšení ekonomické situace.

Nicméně i přes všechny pro Alianci negativní vlivy, které se před volbami sešly, podle mého nejvýrazněji vytěžila z oslabení

¹¹⁷ TETTETH, Edmund: *Election Statistics: UK 1918-2007*. In: House of Commons Library, s. 11, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2008/RP08-012.pdf> (28. 3. 2011)

¹¹⁸ *The battle over the Falklands*. BBC News, 25. října, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/199850.stm (16. 2. 2011)

Labouristické strany, která byla od odchodu části politiků a vytvoření SDP vnitřně oslabená a rozdělená. Její vůdce Michael Foot předvolebním manifestu stranu posunul více doleva na levo-pravé škále.¹¹⁹ Toto jednání mohlo být důvodem pro ztrátu umírněnějších voličů, kteří se přiklonili k SDP v rámci Aliance.

Aliance v rámci své kampaně z počátku více prostoru věnovala vůdci SDP, kterým byl Roy Jenkins, který byl politicky zkušenější, ale méně oblíbený než David Steel, což mohlo vést k poklesu popularity mezi voliči¹²⁰. Podle průzkumu provedeného v roce 1983 by 35 lidí ze sta rádo vidělo Davida Steela na pozici ministerského předsedy, byl tak na druhém místě za Margaret Thatcherovou, následován Michaelem Footem s podporou 13 voličů ze sta, a až na závěr Royem Jenkinsenem, který měl podporu jen 6 voličů.¹²¹

2. 2. 5. Leden 1987 – Prosinec 1992

V tomto období proběhly dvoje volby do Dolní sněmovny parlamentu, ve kterých Aliance /Liberální demokraté získali průměrně kolem 6,6 milionu hlasů, které se promítly do 21 mandátů.¹²² Podpora strany v tomto období dosahovala průměrně kolem 15 %.¹²³ Popularitu strany je na základě nedostatečných informací z předchozího období nemožné srovnat.

¹¹⁹ Hope, Christopher: *Michael Foot: Labour's 1983 general election manifesto and 'the longest suicide in history'*. The Telegraph, 3. března 2010, <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/7362487/Michael-Foot-Labours-1983-general-election-manifesto-and-the-longest-suicide-in-history.html> (20. 3. 2011)

¹²⁰ WALDEN, Brian: *Not while I'm alive, he ain't - Part 3*. BBC News, 14. dubna 2002, http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/the_westminster_hour/1927103.stm (30. 3. 2011)

¹²¹ DENVER, David: c. d., s. 119.

¹²² BRYN, Morgan – CONNELLY, Joseph: *UK Election Statistics: 1945-2000*. In: House of Commons Library, s. 8, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2001/rp01-037.pdf> (28. 3. 2011)

¹²³ *Guardian/ICM polls: every one since 1984*. Guardian.co.uk, <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2009/oct/21/icm-poll-data-labour-conservatives> (28. 3. 2011)

Aliance nasazovala v průměru 632,5 kandidátů. V tomto ohledu se Aliance již tedy dostala prakticky na úroveň Labouristů a Konzervativců. Počet voličů, které jeden zvolený kandidát strany reprezentoval, se opět v neprospěch Aliance zvýšil na cca. 635 tisíc.¹²⁴

V letech 1987 až 1992 proběhlo sedmnáct doplňovacích voleb, strana byla úspěšná poprvé až v roce 1990. Myslím, že hlavním důvodem byla konference konaná právě v září 1990, kdy s vedením strany Paddy Ashdownem opět převážilo spíše radikální křídlo ve straně. Ashdown orientoval stranu zejména na investici do vzdělání, ochranu životního prostředí, evropskou integraci a ústavní reformy.¹²⁵ Liberálové pak získali Jižní Eastbourne, následně v roce 1991 Ribble Valley, Kincardine a Deeside. Všechny tyto tři obvody byly získány na úkor Konzervativní strany.¹²⁶

Nižší podpora strany se promítla i ve výsledcích voleb do Evropského parlamentu v roce 1984, ve kterých poprvé zvítězili Labouristé, následováni Konzervativci. Ale Liberální Demokráté byli ze třetí pozice odsunuti stranou Zelených, která byla v tomto období velmi populární. Liberální demokraté získali historicky nejnižší počet hlasů, necelých 950 tisíc, a opět nezískali žádný mandát.¹²⁷

Snížená míra oblíbenosti strany se ukázala i v následujících volbách do Evropského parlamentu, které se konaly v červnu 1989. V těchto volbách oproti předchozímu období podpora strany ještě výrazněji poklesla. Liberální demokraté vzhledem k necelému milionu obdržených hlasů zaujali čtvrté místo, a byli předběhnuti i stranou

¹²⁴LEEKE, Matthew: *UK Election Statistics: 1945-2003*. In: House of Commons Library, s. 10, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2003/rp03-059.pdf> (28. 3. 2011)

¹²⁵COOK, Chris: c. d., s. 203-209.

¹²⁶*By-election results: 1987-92*. House of Commons Information Office, listopad 2003, s. 4, <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m12.pdf> (27. 3. 2011).

¹²⁷CRACKNELL, Richard – BRYAN, Morgan: *European Parliament Elections- 1979 to 1994*. In: House of Commons Library, s. 9-11, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-057.pdf> (28. 3. 2011)

Zelených, která obdržela přes dva miliony hlasů. Nezískali opět ani jediné křeslo v Evropském parlamentu.¹²⁸

Hlavním problémem strany nejen v doplňovacích volbách byla podle mého názoru existence protikandidáta SDP, což byl problém, který strana v předchozích obdobích nemusela řešit. Zbytečně se tak rozmělnily hlasy voličů třetích stran a omezily tak svoji konkurenceschopnost vůči dvěma hlavním stranám. Dalším problémem se ukázala být strana Zelených, jejíž podíl hlasů narůstal zejména v okresech, ve kterých se dlouhodobě dařilo i Liberálům a popularita Zelených je zde tedy oslabila.¹²⁹

Toto období bych z hlediska charakteristiky stranického systému kategorizovala jako systém predominantní strany, tedy strany, která během delšího časového období získává největší množství hlasů a tedy sestavuje vládu a kabinet. V tomto případě se jednalo o stranu Konzervativní, která byla tak svými voliči podle mého názoru zejména odměňována za zlepšující se ekonomickou situaci. Tato situace byla ovšem naopak nevýhodou pro Liberály, kterým, stejně jako v předešlém období, ztěžovala získání hlasů.

Dalším nevýhodným vlivem byli také dva vůdci v čele Aliance, kteří mohli voličům působit dostatečně sebraně. Aliance byla také z počátku tohoto období oslabena tím, že v obou stranách Aliance došlo k rozdělení členů nad otázkou spojení Aliance do jedné politické strany.

Volby ohledně postoje ke spojení těchto dvou stran se zúčastnilo pouze něco přes 52 % členů Liberální strany, z nichž téměř 88 % bylo pro spojení. Přestože se toto číslo zdá vysoké, je nutné vzít v úvahu, že se jednalo o vyjádření pouhé poloviny členů. Členů SDP se zúčastnilo 55 %, ale jen 65 % z těchto členů bylo pro spojení stran Aliance v jednu politickou stranu. Tyto těsné výsledky získané

¹²⁸ Tamtéž, s. 9 -11.

¹²⁹ COOK, Chris: c. d., s. 204.

při jen nízké volební účasti přesto umožnily vznik strany Liberální demokraté.¹³⁰

Nově vzniklé Liberální demokraty ale mohla oslabit pokračující existence SDP. Jednalo se o frakci původní SDP, nesouhlasící se spojením SDP a Liberální strany. Vedl ji David Owen a fungovala do roku 1990.¹³¹ Domnívám se, že Liberálové mohli být existencí nových konkurentů, kteří stranu oslabili ziskem části hlasů, které by jinak připadly jí, také demotivovaní.

Přestože v průběhu tohoto období síla konkurentů Aliance poklesla, SDP v roce 1990 přestala existovat, nezlepšili Liberální demokraté v také míře, jakou očekávali.¹³²

2. 2. 6. Leden 1993 – Říjen 2005

Toto období, od počátku roku 1993 do října 2005 bylo pro Liberální demokraty rozporuplné období. Museli se vyrovnat s nástupem silné New Labour pod vedením Tonyho Blaira, který straně odvedl část voličů. Na druhou stranu ale i přes nižší počty obdržených hlasů ve volbách do Dolní sněmovny, získávali Liberální demokraté větší množství mandátů. Zároveň se jim ale podařilo narušit dvoustranné uspořádání v mnoha městech, kde následně často vznikaly Liberálně-Labouristické paktů. Povedlo se jim také uspět ve volbách do Skotského devolučního parlamentu v roce 1999. I přes nižší počet obdržených hlasů ve volbách do parlamentu a silné konkurenci New Labour, bych toto období tedy označila spíše jako pozitivní.

Liberální demokraté získávali průměrně 53 mandátů a 19 % hlasů ve volbách do Dolní komory parlamentu. Organizace strany se již ustálila a byla schopná i mírně navýšit počet kandidátů ve volbách do Dolní sněmovny na 634,5. Jeden zvolený kandidát reprezentoval

¹³⁰ Tamtéž, s. 199-200.

¹³¹ CREWE, Ivor- KING, Anthony: *SDP*. USA, Oxford University Press 2002, s. 440.

¹³² Tamtéž, s. 474.

kolem sta tisíc voličů. Poměr se tedy ve srovnání s předchozím obdobím výrazně zmenšil.¹³³ Podpora strany průměrně v průběhu období dosahovala 17 a více procent.¹³⁴ V porovnání s předchozím obdobím tedy opět narostla.

Nárůst míry zastoupení strany v Dolní sněmovně byl podle mého názoru její schopností zaměřit se v předvolebním boji na určité obvody, ve kterých pak došlo ke koncentraci volby, nicméně nárůst podpory strany byl viditelný ve většině země, důkazem může být to, že ve volbách v roce 2005 se jim podařilo navýšit podíl získaných hlasů v 543 z 625 okrsků.¹³⁵ Nicméně i doplňovací volby byly důležitým zdrojem informací o pozici Liberálních demokratů. V tomto období se konalo celkem 41 doplňovacích voleb. Liberální demokraté se zúčastnili všech, přičemž v devíti z nich v průběhu tohoto období vyhráli, většina obvodů přitom byla dříve v rukou Konzervativní strany.¹³⁶ Je tedy jasně viditelný nárůst zisků strany ve srovnání s předchozím obdobím.

Klíčovou událostí, která se v tomto období stala a měla vliv i na podporu Liberálních demokratů, byla nominace Tonyho Blaira do čela Labouristické strany v roce 1994. Blair po svém zvolení stranu modernizoval, což podpořil i přejmenováním na New Labour, ale co bylo pro Liberální demokraty nejhorší, posunul stranu více do politického středu, tedy části politického spektra, kde čerpali své voliče Liberální demokraté.¹³⁷ Volby do Dolní sněmovny založil

¹³³ TETTETH, E.: *Election Statistics: UK 1918-2007*, s. 14, MELLOWS-FACER, Adam: *General Election 2005*. In: House of Commons Library, 17. května 2005, s. 13, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2005/rp05-033.pdf> (28. 3. 2011)

¹³⁴ *Guardian/ICM polls: every one since 1984*. Guardian.co.uk, <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2009/oct/21/icm-poll-data-labour-conservatives> (28. 3. 2011)

¹³⁵ COOK, Chris, c.d., s. 277.

¹³⁶ LEEKE, Matthew: c. d., s. 41-42.

MELLOWS-FACER, A.: *General Election 2005*, s. 149. *By-elections 2005 – 2010*. 4. srpna 2010, s. 6, <http://www.parliament.uk/briefingpapers/commons/lib/research/rp2010/RP10-050.pdf> (28. 3. 2011)

¹³⁷ *Tony Blair 1997-2007 Labour*. http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/wgme20080325cvblair_/wgme20080325cvblair_en.pdf (10. 4. 2011)

Blair na vysoce profesionální kampani, schopné rychle reagovat a odrazit útoky Konzervativní strany. Kampaň Liberálních demokratů nebyla na tak vysoké úrovni, ale vyšší ztrátě Liberálních demokratů v nadcházejícím přesvědčivém vítězství New Labour zabránil leader strany, Paddy Ashdown, který si získal část voličů svými rozsáhlými zkušenostmi v zahraniční politice.¹³⁸ Investice do volebního marketingu se Blairovi vyplatila a dokázal s New Labour vyhrát po osmnácti letech v opozici a celkem čtyřech volebních obdobích Konzervativců, pohodlnou většinu v Dolní komoře. New Labour poté vládla Velké Británii až do roku 2010.

Význam Liberálních demokratů v britském politickém systému se prokázal již během roku 1997. V tomto roce ztratila Konzervativní vláda definitivně svou většinu, která byla původně 21 křesel, ale strana zažila sérii neúspěchů v doplňovacích volbách a byla rozdělena v otázkách některých politik.¹³⁹

V tu chvíli si Tony Blair chtěl nejspíše pojistit náklonnost Liberálních demokratů pro případ, že by výsledky voleb do Dolní sněmovny dopadly mezi Labouristy a Konzervativci relativně vyrovnaně. Vůdce Liberálních demokratů, Paddy Ashdown, byl zastáncem myšlenky Liberálnědemokratické-Labouristické koalice, a proto s Tony Blairem spolupracoval. Pro Liberály mělo být vítězství Labouristů ve volbách do Dolní sněmovny příležitostí zisku vládních a kabinetních postů, které strana podle mého názoru potřebovala pro další rozvoj své popularity a zastoupení. Proto pro ně bylo zklamáním, že New Labour se povedlo zvítězit s nejvyšším ziskem křesel v historii strany a koaliční partner tedy nebyl nutností.¹⁴⁰ Přestože pro Liberální demokraty byla ztráta pozice možného koaličního partnera nepochybně zklamáním, získali ještě možnost ovlivnit podobu možné reformy

¹³⁸ 1997: *Labour landslide ends Tory rule*. BBC News, 15. dubna 2005, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/vote_2005/basics/4393323.stm (10. 4. 2011)

¹³⁹ MAER, Lucinda: c. d., s. 11-12.

¹⁴⁰ *Blair wanted coalition says Ashdown*. BBC News, 23. října 2000, http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk_politics/985728.stm (11. 4. 2011)

volebního systému. Tony Blair Liberální demokraty po volbách přizval do Společného Kabinetního Výboru (Joint Cabinet Committee), který se zabýval právě konstituční reformou.¹⁴¹ Cílem tohoto kroku mělo být pravděpodobně zajištění si podpory Liberálních demokratů, jejichž zastoupení stabilně narůstalo, kvůli budoucím volbám, kdy by společné koalice zabránily Konzervativcům získat většinu.

Mezi zástupci stran ve výboru došlo ke shodě, že nejlepší variantou je smíšený systém *Alternative Vote Top-Up*, ve kterém by 80-85 procent poslanců bylo voleno pomocí alternativní volby v jednomandátových obvodech a zbylých 20-15 procent mandátů by bylo rozděleno na základě stranických preferencí voličů. Přijetí návrhu reformy, do které Liberální demokraté vložili velké množství práce a nadějí, bylo ale pro stranu zklamáním. Konzervativní strana se očekávaně proti reformě postavila, ale s ní zároveň i část Labouristů.

Tony Blair sice informace z Jenkinsonovy zprávy oznažil za cenné, ale nechopil se v této otázce žádné další iniciativy.¹⁴² Celkově byla tedy spolupráce s Labouristy na národní úrovni pro Liberální demokraty spíše ve znamení nenaplněných nadějí.

Posílení pozice Liberálních demokratů jako hrozby pro dvoustranické uspořádání se projevilo v obecních volbách v roce 1993. Je nutné vzít v úvahu, že dvoustranický systém nefungoval jen na národní úrovni politiky, ale také na té lokální. V těchto volbách uspěli Liberální demokraté v zisku kontroly ve dvou velkých městech - v Cornwallu a Somersetu. Nejdůležitější ale bylo, že Konzervativci výrazně ztratili podporu ve svých domovských okrscích. V tomto roce prakticky skončila dvoustranická politika na obecní úrovni, protože díky posílení Liberálních demokratů v mnoha městských radách vznikly Liberálně demokratické- Labouristické pakty. Celkově byly obecní volby v tomto období ve znamení posilování Liberálních demokratů na úkor

¹⁴¹ COOK, Chris: c.d.,s. 238-250.

¹⁴² *Jenkins' designs on democracy*. BBC News, 14. ledna 1999, http://newsrss.bbc.co.uk/1/hi/uk_politics/255179.stm (11. 4. 2011)

Labouristické strany a ztráty křesel naopak ve prospěch Konzervativní strany. Obecně Liberální demokraté na lokální úrovni dále posilovali. Zajímavé také bylo, že se jí povedlo rozšířit míru podpory např. i mezi přistěhovalci.¹⁴³ Domnívám se, že obecní politika reflektovala dění na národní úrovni. New Labour se posouval do politického centra a tím ztratili část voličů, kteří považovali Liberální Demokraty za více levicovou volbu.

Můžeme si všimnout zajímavého trendu, že Liberálové na lokální úrovni spíše zlepšovali svou pozici na úkor Labouristů, ale v doplňovacích volbách spíše na úkor Konzervativců, což svědčilo o jejich vzrůstající schopnosti oslovit širší spektrum voličů.

Nárůst podpory Liberálů je také jasně viditelný při komparaci výsledků voleb do Evropského parlamentu. Ve srovnání s předchozími volbami je jasné zlepšení pozice strany, jelikož její podpora stoupla od posledních voleb o 11 %. Strana získala opět třetí pozici z hlediska počtu obdržených hlasů a zároveň poprvé získala v Parlamentu zástupce, a to dokonce zástupce dva.¹⁴⁴ V roce 1999 sice podíl hlasů, který Liberální Demokraté obdrželi, klesl a to na 1,2 milionu hlasů, ale pod novým volebním systémem regionálních listin se zvýšil se počet mandátů, které strana obdržela, a to na rovných deset.¹⁴⁵ V těchto volbách se podle mého sešlo několik faktorů, které stranu znevýhodnily: mnoho jejich voličů žilo v regionech, které byly převážně euroskeptické, k volbám se dostavilo také nízké procento voličů, a hlasy voličů, kteří protestovali proti dvěma hlavním stranám, se rozdělily mezi Liberální demokraty a UKIP.¹⁴⁶ Přestože podpora strany v evropských

¹⁴³ COOK, Chris: c. d., s. 201-270.

¹⁴⁴ CRACKNELL, Richard – BRYAN, Morgan: *European Parliament Elections- 1979 to 1994*. In: House of Commons Library, s. 7-10, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-057.pdf> (28. 3. 2011)

¹⁴⁵ MORGAN, Bryn – CRACKNELL, Richard: *Elections to the European Parliament – June 1999*. In: House of Commons Library, s. 11, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-064.pdf> (30. 3. 2011)

¹⁴⁶ COOK, Chris: c.d., s. 247-248.

volbách přechodně klesla, úspěchem byl navýšený počet mandátů skrze nový volební systém.

Již v roce 2004 se oproti volbám do EP hlasy pro Liberální Demokraty zdvojnásobily, z čehož je nárůst podpory pro stranu jasně viditelný. Nicméně strana se opět dostala na čtvrtou pozici, protože velmi narostla podpora pro UKIP. Liberální demokraté opět navýšili svou míru reprezentace, na celkem 12 křesel.¹⁴⁷

V tomto období podle mého názoru k nárůstu podpory Liberálních demokratů přispěla jejich místní organizace a komunální politika, která vedla k úspěchům na úrovni obecních voleb. Pozitivní zkušenost s demokratickými politiky na této nižší úrovni vedla k vyššímu počtu obdržených hlasů i na národní úrovni.

Pro Liberální demokraty bylo největším problémem, že New Labour začala provádět politiky, které byly dlouhou dobu součástí Liberálního volebního programu. Mezi volbami v letech 1997 a 2001 byl viditelný nárůst podpory Liberálních demokratů u kvalifikované části pracující třídy. Ve volebních průzkumech v roce 2001 se také ukázalo, že typicky Liberálně demokratický volič byl situovaný více vlevo na levo-pravé škále než Labouristický volič. Tato fakta donutila stranu začít diskutovat o možném přesunu strany na levo od centra.¹⁴⁸

New Labour mimo jiné spustila proces devoluce, který také dlouhodobě patřil mezi Liberálně demokratické cíle. Jeho podpora ve Walesu i Skotsku v osmdesátých a devadesátých letech stále narůstala. Zajímavým argumentem pro devoluci bylo i to, že zatímco Wales a Skotsko převážně volily Labouristy, v parlamentu po většinu tohoto období vládla Konzervativní strana. V referendech byl schválen

¹⁴⁷ MELLOWS-FACER, Adam – CRACKNELL, Richard – YONWIN, Jessica: *European Parliament elections 2004*. In: House of Commons Library, s. 11, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2004/rp04-050.pdf> (30. 3. 2011)

¹⁴⁸ CURTICE, John: *The 2001 election*. *Journal of Liberal Democrat History*, 2001, 32, s. 4.

jak vznik Skotského parlamentu, tak Welšského shromáždění a o rok později i Irského parlamentu.¹⁴⁹

Pro Liberální demokraty byly významné volby do Skotského parlamentu v roce 1999. Tyto volby se totiž konají pomocí additional member system, tedy volby, ve které má volič dva hlasy. Jedním volí kandidáta v jednomandátovém obvodu pomocí jednokolové většinové volby. Druhým politickou stranu na regionální úrovni, kde jsou straně proporcčně rozdělen zbylé mandáty. Dochází tak k vyrovnání proporcionality. Ve Skotsku je 56 kandidátů rozděleno v jednomandátových obvodech a 73 je zvoleno na základě proporcionality.¹⁵⁰

V roce 1999 zde vyhráli Labouristé s 44% zastoupením, následování SNP s 27 %, Konzervativní stranou se 14% zastoupením a Liberálními demokraty se 13 %. Jelikož Labouristé nezískali většinu, potřebovali koaličního partnera a tím se stali právě Liberálové, jakožto strana politicky nejbližší. Dohromady strany tedy získali 57 % křesel v parlamentu. Tato Liberálně-Labouristická koalice fungovala až do roku 2007, protože v roce 2003 byla koalice obnovena, pouze s nižším procentuálním zastoupením 52 %. Skotský parlament se tedy stal na osm let příkladem fungující koaliční vlády, kdy spolupráce byla založena na předem pevně stanovených podmínkách pro oba koaliční partnery. V roce 2007 byla koalice Labouristů a Liberálních demokratů nahrazena pro změnu minoritní vládou SNP.¹⁵¹

2. 2. 7. Říjen 2005- Květen 2010

Toto období jsem vyčlenila jako samostatné z toho důvodu, že jej pokládám pro stranu za velmi důležité. V těchto letech

¹⁴⁹ *Devolution*. Britannica, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/155042/devolution> (9. 4. 2011)

¹⁵⁰ *Additional Member System*. Parliament.co.uk, <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/additional-member-system/> (9. 4. 2011)

¹⁵¹ HAZELL, Robert- PAUN, Akash (Eds.): *Making minority Government work*. Londýn, Institute for Government 2009, s. 54- 57.

se ve vedení strany vystřídali tři různí vůdci strany, přičemž Charles Kennedy a Sir Campbell nebyli příliš populární. Navíc na veřejnost pronikly informace o finančních i osobních skandálech spojených s některými členy strany¹⁵². Celkově byla podpora strany veřejností spíše křehká, a pokud by jí Nick Clegg nedokázal dát nový pevný směr svým vedením, mohla ztratit svou těžce vybudovanou pozici.

Pravidelné měsíční průzkumy veřejného mínění Liberálním demokratům i navzdory neshodám, které ji v tomto období provázely, přisoudily průměrnou podporu asi 20 %.¹⁵³ Toto pokládám za pozitivní, protože množství problémů strany mohlo její sympatizanty v podpoře odradit.

V obecních volbách v letech 2006 – 2009 získávala strana smíšené výsledky. V roce 2006 získali Liberální demokraté kontrolu ve třech radách od Konzervativců, na úkor Labouristů neměli ani jeden zisk. Labouristé velmi oslabili, ale prakticky všechny jejich hlasy získali Konzervativci.¹⁵⁴ V roce 2007 již byly tyto volby pro Liberální demokraty ve znamení ztrát. Sice získali kontrolu nad šesti radami, z toho opět dvě získaly od Konzervativní strany, ale naopak ztratili kontrolu nad pěti dalšími radami a ztratili 257 křesel.¹⁵⁵ Volby v roce 2008 byly opět ve znamení jen mírného nárůstu, Liberální demokraté sice ztratili kontrolu nad třemi radami, ale získali další čtyři. Uspěli ve 21 %

¹⁵² HINSLIFF, Gaby: *Leading Lib Dem quits over sex scandal*. guardian.co.uk, 22. ledna 2006, <http://www.guardian.co.uk/politics/2006/jan/22/uk.liberaldemocrats> (9. 4. 2011)

SYAL, Rajeev – BALDWIN, Tom: *Party treasurer asked for help to save his business*. The Times, 27. října 2005, <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/politics/article583345.ece> (9. 4. 2011)

¹⁵³ *Guardian/ICM polls: every one since 1984*. Guardian.co.uk, <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2009/oct/21/icm-poll-data-labour-conservatives> (28. 3. 2011)

¹⁵⁴ MELLOWS-FACER, Adam: *Local elections 2006*. In: House of Commons Library, s. 8-9, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2006/rp06-026.pdf> (30. 3. 2011)

¹⁵⁵ YOUNG, Ross: *Local and Mayoral elections 2007*. In: House of Commons Library, s. 8-10, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2007/rp07-047.pdf> (30. 3. 2011)

křesel.¹⁵⁶ V lokálních volbách v roce 2009 získali Liberální demokraté kontrolu v Bristolu, ale ztratili Devon a Somerset vůči Konzervativcům.¹⁵⁷ Během tohoto období trval trend oslabování Labouristů, ale prakticky všechny tyto hlasy získala Konzervativní strana, ne Liberální demokraté.

Doplňovacích voleb se v tomto období konalo celkem 13, ale na rozdíl od předchozích let získali Liberální demokraté křeslo pouze v jednom z těchto obvodů. Jednalo se o Dumferline a West Fife které strana získala na úkor Labouristů. V mnoha z těchto obvodů Liberální demokraté významně snížili ve srovnání s volbami v roce 2005 procenta obdržených hlasů. Pozitivním rysem bylo alespoň to, že žádný z těchto obvodů nebyl původně Liberálně demokratický, a proto nepřišly žádné ztráty.¹⁵⁸

Dalším znakem problémů strany s podporou se ukázaly být volby do Evropského parlamentu v roce 2004. V těchto došlo oproti předchozí volbě k poklesu obdržených hlasů o 1,2 %, důvodem bylo to, že posílila UKIP, která dokonce předstihla Labouristy a myslím, že také například připravila Liberální demokraty o protestní hlasy voličů. Nicméně povedlo se jí zlepšit míru své reprezentace o jeden mandát.¹⁵⁹

Klíčovým problémem, který stranu v tomto období omezil, bylo jednání vůdců stran. Zejména Charles Kennedy oslabil stranu kvůli svým neřešeným problémům s alkoholem, které vedly k nedůvěře mezi

¹⁵⁶ TETTEH, Edmund: *Local elections 2008*. In: House of Commons Library, s. 9-10, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2008/rp08-048.pdf> (31. 3. 2011)

¹⁵⁷ *Elections 2009: Councils A-Z*. BBC News, 7. června 2009, http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/elections/local_council/09/html/region_99999.stm (31. 3. 2011)

¹⁵⁸ *By-elections 2005 – 2010*. 4. srpna 2010, s. 1-4, <http://www.parliament.uk/briefingpapers/commons/lib/research/rp2010/RP10-050.pdf> (1. 4. 2011)

¹⁵⁹ *European Election 2009: UK Results*. BBC News, 8. června 2011, http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/elections/euro/09/html/ukregion_999999.stm (7. 4. 2011)

voliči a neshodám ve straně, kdy poslanci hrozili i rezignací, pokud Kennedy sám nerezignuje.¹⁶⁰

Tak se na začátku roku stalo a novým vůdce se stal Sir Menzies Campbell, který sice započal reformy ve straně, ale čelil kritice pramenící z nevyrovnaných výsledků strany pod jeho vedení. Postupně se také zvyšoval rozdíl v celkové popularitě Liberálních demokratů a Sira Campbella, který měl podporu nižší. Po roce vedení strany tedy odstoupil a strana opět musela volit vůdce, kterým se stal Nick Clegg.¹⁶¹ Clegg se rozhodl posunout stranu mírně vlevo na levo-pravé škále, což byla možnost Liberálními demokraty zvažovaná již v devadesátých letech, jež měla straně zajistit více hlasů na úkor Labouristů a postupně se stát jejich alternativou.¹⁶²

2. 2. 8. Volby do Dolní sněmovny 2010 a následně vzniklá situace

Ve volbách v roce 2010 získali Liberální demokraté o pět křesel méně, než v předchozích volbách, tedy 57. Nicméně jejich podíl hlasů stoupl na 23 %.

Jeden Labouristický poslanec reprezentoval 33 tisíc voličů, byli tedy z hlediska volebního systému nejvíce zvýhodněnou stranou, jeden Konzervativec reprezentoval 35 tisíc voličů a Liberální demokrat celkem 112 tisíc.¹⁶³

Ve volbách se o mandát ucházelo celkem 629 Liberálních demokratů. Jednalo se tedy o mírné snížení počtu kandidátů ve srovnání s předchozím volebním obdobím. Úspěchem bylo to, že se jim povedlo od minulých voleb do Dolní sněmovny navýšit procentuálně získané hlasy ve 378 z těchto obvodů. Také navýšili počet

¹⁶⁰ *Kennedy admits battling alcohol*. BBC News, 5. června 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/4582930.stm (2. 4. 2011)

¹⁶¹ *Campbell quits as Lib Dem leader*. BBC News, 15. října 2007, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7045833.stm> (2. 4. 2011)

¹⁶² COOK, Chris: c. d., s. 304-306.

¹⁶³ *National Results*. BBC News, <http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/> (2. 4. 2011)

obvodů, ve kterých se umístili na druhém místě, jejich počet vystoupal ze 188 v roce 2005 na 242. Jejich největším problémem v těchto volbách ale byla schopnost zaměřit svou kampaň na určitá křesla, ve kterých byli v minulých volbách blízko k zisku.¹⁶⁴ Myslím, že tato taktika je v jednokolovém většinovém systému prakticky jedinou možností jak získat odpovídající reprezentaci a Liberálové se o vybudování obvodů, ve kterých budou mít stabilní podporu, pokoušeli již od šedesátých let, kdy Jeremy Thorpe vyhradil finanční fondy pro kampaně v obvodech, kde měli Liberálové šanci uspět.

V těchto volbách poprvé od roku 1974 neměla žádná strana stabilní většinu. Opět se tedy projevil koaliční a vyděračský potenciál Liberálních demokratů, který byl potvrzen i jednáním vůdců dvou hlavních stran. Labouristický vůdce Gordon Brown nabídl, že odstoupí ze své pozice vůdce strany, pokud s nimi Liberální demokraté utvoří koalici. Konzervativní vláda Liberálním demokratům nabídla referendum o využívání volebního systému alternativní volby. Podle mého názoru si Liberální demokraté vybrali podporu Konzervativní strany z toho důvodu, že se delší dobu snaží „nahradit“ Labouristickou stranu a navíc by se Labouristická koalice musela spoléhat na větší množství malých stran, a i tak by měla nižší stabilitu než koalice Konzervativců a Liberálních demokratů.¹⁶⁵

Liberální demokraté tedy vstoupili do koalice s Konzervativní stranou na základě koaliční dohody, která obsahovala postoj partnerů k hlavním otázkám. Shoda na programu koalice je klíčová pro akceschopnost a stabilitu vlády, což je viditelné například ve Skotsku, kde Liberálové byli osm let koaličními partnery Labouristů. Liberální demokraté získali pět zástupců v celkem 23-členném vládním

¹⁶⁴ CUTTS, David – FIELDHOUSE, EDWARD, RUSSELL, Andrew: *The Campaign That Changed Everything and Still Did Not Matter? The Liberal Democrat Campaign and Performance*. Parliamentary Affairs, 63, 2010, č. 4, s. 683.

¹⁶⁵ *Hung parliament: Tories' 'final offer' on vote reform*. BBC, 10. května 2010, http://newscdn.bbc.net.uk/2/hi/uk_news/politics/election_2010/8673807.stm (2. 4. 2011)

kabinetu.¹⁶⁶ Pro stranu se jednalo o úspěch, protože poslední křesla v kabinetu měla strana v počátcích dvacátého století.

Ve výsledcích těchto voleb sehrály svou roli jak pouze krátce trávající, tak i dlouhotrvající vlivy. Důležitý vliv v těchto volbách sehrály sdělovací prostředky, jelikož před těmito volbami se poprvé konala televizní debata vůdců tří hlavních stran. Právě v těchto debatách Nick Clegg dokázal svým projevem získat podporu vyšší podporu pro stranu. Na rozdíl od předchozího období, kdy vůdci strany spíše přinášeli straně pokles popularity a problémy, se Nick Clegg stal populárním u velké části obyvatelstva.¹⁶⁷ Dalším přínosem bylo vyjádření podpory Liberálním demokratům deníku the Guardian nedlouho před volbami.¹⁶⁸ Toto prohlášení mohlo mít při rozhodování o volbě vliv na dosud nerozhodnuté voliče, podpořit je ve volbě pro třetí stranu. Liberální demokraté jsou totiž v jednokolovém většinovém systému znevýhodněním fenoménem taktické volby, kdy někteří voliči i přes sympatie ke straně ji nakonec nevolí, protože mají pocit, že by jejich hlas vlastně neměl váhu. Nicméně vzhledem ke vzrůstajícímu počtu hlasů, které strana získává ve volbách do Dolní sněmovny, je vidět, že v současnosti nehraje taktická volba takovou roli jako v minulosti.

Ve volbách ale určitě nesehrály roli jen události v předvolební kampani. Liberální demokraté od roku 2005 rozšiřovali řady svých voličů i kvůli otázce plateb za vzdělání, proti které se vyhrazovali. Také získali voliče, kteří byli proti válce v Iráku (volby 2005) a válce v Afganistánu. Získali tak podporu zejména mezi studenty a muslimskou populací.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Cameron's government: A guide to who's who. BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/8675705.stm (11. 4. 2011)

¹⁶⁷ NEILD, Barry: *The Clegg effect: Will it last another week?* Globalpost, 30. května 2010, <http://www.globalpost.com/dispatch/united-kingdom/100422/british-election-nick-clegg-liberal-democrats?page=0,0> (2. 4. 2011)

¹⁶⁸ *General election 2010: The liberal moment has come.* guardian.co.uk, 30. dubna 2010, <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/apr/30/the-liberal-moment-has-come> (2. 4. 2010)

¹⁶⁹ CUTTS, David a kol.: c. d., s. 701-703.

Co by mohlo v budoucnu popularitu Liberálních demokratů ovlivnit? Existuje velké množství vlivů, jak pozitivních, tak negativních, může ovlivnit dále roli Liberálních demokratů v systému.

Mezi negativní řadím například tu možnost, že bude během tohoto vládního období podpora Liberálních demokratů klesat. Tato situace může nastat v případě, že například jednání Liberálních demokratů nebude dostatečně viditelné nebo populární. Podobná situace nastala již v rámci Liberálně labouristického paktu v sedmdesátých letech, kdy měli Liberální demokraté možnost ovlivnit jednání Labouristické vlády, ale nedokázali své myšlenky prosadit, a jejich popularita proto klesla.

Dalším negativním vlivem, souvisejícím s oslabením Liberálních demokratů, by bylo posílení dvou hlavních stran do takové míry, že by opět byly schopny sestavit vládu s pohodlnou většinou a Liberální demokraté by tím pádem ztratili svůj koaliční potenciál a možnost ovlivnit britskou politiku na národní úrovni.

Nevýhodné pro Liberální demokraty by bylo také to, kdyby posílila Labouristická strana na úkor Konzervativní strany, jelikož Liberální demokraté se proti Labouristické politice vyhrávají, a proto by pro tyto strany bylo obtížné spolupracovat a Labouristé by se pravděpodobně v případě nutnosti obrátili na ostatní minoritní strany se zástupci v parlamentu. Jelikož také jednokolový většinový volební systém Labouristickou stranu dlouhodobě zvýhodňuje, v případě výhry by pravděpodobně koaličního partnera ani nepotřebovala.

Dále by podle mého názoru mohla stranu ovlivnit výměna vůdce. Je velmi důležité, aby Liberální demokraté měli v čele politika, který dá straně jasný směr, vymezí ji vůči ostatním stranám a dokáže oslovit voliče. V historii strany můžeme vidět souvislosti mezi výrazným vůdcem a rostoucí popularitou strany. Příkladem je například Jo Grimmond, který skrze své projevy v rádiu dokázal získat podporu

pro stranu napříč společenskými třídami. Nick Clegg také po několika letech s leadery, vymezil liberální politiku. „*Our politics is the politics of the radical centre.*“¹⁷⁰

Pro stranu je také velmi důležité, aby si udržela a nejlépe rozšířila své zastoupení v městských radách. Liberální demokraté jsou již několik desítek let úzce spjatí s politikou na komunitní úrovni. Kampaně prováděné ve městech jim umožnily postupně rozšířit svou podporu, která se dále promítla také do výsledků voleb na národní úrovni. Proto pokud získá zastoupení ve větším množství městských rad, může se zvýšit počet jejich voličů.

Co naopak může Liberálním demokratům v příštích volbách pomoci, je právě jejich jednání v rámci současné vlády. Voliči z velké části volí na základě zkušenosti s danou stranou a mohou ji potrestat nebo naopak odměnit za její jednání. Pokud si tedy Liberální demokraté udrží podporu během tohoto vládního období, je pravděpodobné, že si ji udrží i v následujících volbách.

Pravděpodobně nejvýznamnějším pozitivním vlivem na budoucí postavení Liberálních demokratů by měla změna volebního systému. Referendum ohledně otázky, zda občané preferují alternativní volbu před současným volebním systémem, proběhne v květnu letošního roku.¹⁷¹ Změna volebního systému je pro Liberální demokraty klíčová pro získání odpovídajícího zastoupení. Otázkou pouze je, zda kompromisní alternativní volba bude pro stranu do budoucna dostatečná. Pokud hlasy obdržené ve volbách v květnu 2010 přerozdělíme s pomocí alternativní volby, dojde k nárůstu zastoupení Liberálních demokratů jen o 22 křesel. Zatímco u volby s pomocí systému jednoho přenosného hlasu, který je Liberálními demokraty od počátku preferovaný, by strana získala celých 162 mandátů.

¹⁷⁰CLEGG, Nick: *Speech to Liberal Democrat spring conference*. New Statesman, 13. března 2011, <http://www.newstatesman.com/blogs/the-staggers/2011/03/government-liberal-politics> (2. 4. 2011)

¹⁷¹*Voting reform referendum planned for next May*. BBC News, 2. červenec 2010, <http://www.bbc.co.uk/news/10483841> (2. 4. 2011)

Na základě stejného zisku hlasů by se jejich reprezentace zvýšila o 105 mandátů.¹⁷²

Podle průzkumů veřejného mínění, prováděných od listopadu loňského roku, podporuje zavedení alternativní volby 37 % voličů, zatímco pro zachování jednokolové většinové volby je necelých 31 % voličů.¹⁷³ Společnost je tedy v sympatiích k těmto systémům relativně vyrovnaná. Co je podle mého názoru zajímavé je ale velká skupina voličů, kteří zatím nejsou rozhodnutí, kterou volbu by preferovali. Pro Liberální demokraty je pro jejich úspěch klíčové zaměřit na ně svou kampaň a alternativní volbu veřejnosti dobře představit.

Domnívám se ale, že výsledky referenda mohou ohrozit rozdílné postoje Nicka Clegga a jeho koaličního partnera Davida Camerona. Clegg považuje alternativní volbu sice pouze za kompromis k preferovanému systému jednoho přenosného hlasu, ale přesto ji vidí jako pozitivní krok směrem k reprezentativnějšímu zastoupení stran v Dolní sněmovně parlamentu, kdy se kandidáti budou muset více snažit o získání/udržení mandátů, což povede ke zkvalitnění politiky. Zato David Cameron se dívá na tento volební systém spíše negativně, poukazuje na příklad na vyšší možnost vzniku parlamentů bez většiny.¹⁷⁴ Za největší problém pokládám skutečnost, že koaliční partneři by ve významných otázkách neměli působit takto nejednotně.

V květnu 2010 proběhly mimo jiné také obecní volby, které se konaly v celkem 164 městech. Liberální demokraté získali kontrolu nad čtrnácti radami, a bylo zvoleno celkem 1730 jejich zástupců. Jednalo se sice o mírný pokles, protože ztratili kontrolu nad čtyřmi radami a také 132 svých zástupců. Co je ale klíčové, je to, že ve třinácti z těchto rad si Liberální demokraté udrželi většinu. Stabilní podpora

¹⁷² TRAVIS, Alan: *Electoral reform: Alternative vote system would have had minimal impact on outcome of general election*. Guardian.co.uk, 10. Května 2010, <http://www.guardian.co.uk/politics/2010/may/10/alternative-vote-minimal-impact-general-election> (10. 4. 2011)

¹⁷³ AV System. UK Polling Report, <http://ukpollingreport.co.uk/av-referendum> (11. 4. 2011)

¹⁷⁴ WHEELER, Brian: *Vote referendum: Clegg v Cameron*. BBC News, 18. února 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-12495429> (11. 4. 2011)

koncentrovaná v určitých okrscích je nezbytná pro získání stabilní pozice v systému. Jednalo se například o města Bristol, Cambridge nebo Portsmouth. Jedinou radu, ve Winchesteru, získali na úkor Konzervativní strany. Zajímavé je, že oslabil trend posilování Liberálních demokratů v Labouristických okrscích.¹⁷⁵

Letošní trojice voleb do Irského parlamentu, Velšského shromáždění a do městských rad na počátku května již budou spojeny nejen s právem zvolit svého zástupce do těchto orgánů, ale také s možností vyjádřit se v referendu o změně volebního systému.¹⁷⁶

¹⁷⁵ *Elections 2010: Local Councils A-Z*. BBC News, 24. května 2010, http://news.bbc.co.uk/nol/shared/election2010/council/html/region_99999.stm (2. 4. 2011)

¹⁷⁶ *Voting reform referendum planned for next May*. BBC News, 2. července 2010, <http://www.bbc.co.uk/news/10483841> (11. 4. 2011)

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala postavením Liberální strany / Liberálních demokratů a jejich vlivem na s britským stranickým systémem tradičně spojovaným bipartismem. Liberální strana, respektive pozdější Liberální demokraté, prošla během dvacátého století rozsáhlým vývojem.

V letech 1945-1955 se strana nacházela v nejvíce nevýhodné pozici. Její vůdce, Clement Davies, byl velmi respektovaný, ale nedostatečně energický ve vedení strany. Liberálové se museli vyrovnat s nedostatkem financí, fungující organizační struktury v zemi a mimo jiné také kandidátů do voleb na všech úrovních. Získávali průměrně pouze osm mandátů v Dolní sněmovně parlamentu, a proto nepředstavovali ohrožení pro dvě hlavní strany, které bez problémů dokázaly sestavit jednobarevné většinové vlády.

Po překonání tohoto období, ve kterém byla pozice Liberálů velmi nevýhodná, již strana postupně budovala své postavení v systému. Během této snahy samozřejmě zažila i volební neúspěchy nebo neshody, které ji na nějaký čas oslabily. V následujícím závěrečném souhrnu se budu ale spíše věnovat událostem, které stranu posílily a přivedly ji k dnešnímu postavení.

Od ledna roku 1956 do listopadu 1962 Liberálové získávali průměrně šest mandátů a tedy i nižší zastoupení v Dolní sněmovně parlamentu, stále nepředstavovali ohrožení pro Labouristickou ani Konzervativní stranu, které sestavovaly většinové vlády. Nicméně začali zvyšovat své šance na úspěch představováním většího množství kandidátů ve volbách na národní i lokální úrovni. Počet kandidátů ve volbách do Dolní sněmovny vzrostl na průměrných 297. Pozornost jim přinesl zejména energický vůdce strany, Jo Grimond, který dokázal voliče zaujmout svými volebními projevy. Liberálové také slavili první úspěchy se svou lokální politikou, která jim přinesla první významnější úspěchy v obecních volbách. Liberálové byli ve srovnání s předchozím

obdobím více znevýhodnění volebním systémem, jelikož počet voličů, které jeden Liberální poslanec v Dolní sněmovně reprezentoval, vzrostl ze 173 tisíc na celých 273 tisíc.

Od ledna 1962 do podzimu roku 1974 Liberálové úspěšně pokračovali v rozšiřování volebních obvodů, ve kterých měli voliči možnost dát svůj hlas Liberálnímu kandidátovi, na průměrných 426. Toto jednání zvýšilo šanci na úspěch a Liberálové také navýšili zisk hlasů na 14 % a svou reprezentaci na průměrných 11 mandátů a Jednokolový většinový systém je ovšem ještě výrazněji znevýhodňoval, jelikož jeden Liberál reprezentoval 356 tisíc voličů. Přelomovým okamžikem pro britský stranický systém a hlavně pro Liberály se staly únorové volby v roce 1974, kde byly zisky hlavních stran oslabeny jak mandáty Liberálů, tak i některých dalších malých stran, a Liberálové se tak stali potřebným koaličním partnerem pro fungování vlády.

Od podzimu roku 1974 do počátku roku 1987 dále rostla procenta hlasů, která Liberálové ve volbách na národní úrovni obdrželi a to na 19 %. Jejich zastoupení vzrostlo na 16 mandátů. Zároveň se strana již v počtu kandidátů ve volbách přiblížila dvěma hlavním stranám, průměrně totiž měli voliči v 609 obvodech možnost volit Liberálního kandidáta. Jejich znevýhodnění volebním systémem však dále pokračovalo, jeden Liberální poslanec již reprezentoval až 371 tisíc voličů. Strana i přesto měla více příležitostí potvrdit svou rostoucí roli ve stranickém systému. Od roku 1976 byla jejich podpora nutná pro přežití menšinové Labouristické vlády. Následně v roce 1983, kdy kandidovala v Alianci se Sociálnědemokratickou stranou, dosáhla obrovského úspěchu, když ve volbách do Dolní sněmovny zaostala za Labouristy jen o necelých 700 tisíc hlasů.

V letech 1987 až 1992 Liberální demokraté získávali podporu 15 % voličů, jejich podpora tedy mírně klesla, ale strana opět navýšila počet průměrně získaných mandátů na 21, což znamenalo, že byla více koncentrovaná v určitých obvodech. Liberální demokraté opět dokázali rozšířit počty svých kandidátů ve volbách na 632. Narůstala ovšem míra

disproporcionality, jelikož jeden Liberálně demokratický poslanec reprezentoval až 635 tisíc voličů.

Od počátku roku 1993 do podzimu roku 2005 strana ve volbách do Dolní sněmovny opět navýšila svou podporu na 19 % a hlavně průměrně získávala již celých 53 mandátů. Průměrně opět rozšířili počet kandidátů ve volbách na 634,5 kandidátů. Jeden Liberálně demokratický kandidát reprezentoval kolem 100 tisíc voličů, což představovalo výrazné vylepšení poměru. V tomto období dosáhli Liberální demokraté přelomového bodu na jedné z úrovní britské politiky, a to na lokální úrovni. V mnoha městech bylo ukončeno dvoustranné uspořádání a vznikaly Liberálně – Labouristické pakty. Na národní úrovni spolupracovali Liberálové s Labouristy od roku 1997, kdy si Tony Blair chtěl zajistit koaliční podporu své budoucí vlády. Liberální demokraté se také v roce 1999 stali koaličním partnerem Labouristů ve Skotském parlamentu na celých osm let. V letech 1999 a 2004 také navýšili míru svého zastoupení v Evropském parlamentu na deset a posléze 12 mandátů.

Následující období jsem vyčlenila od října 2005 do dubna 2010. Není samostatné kvůli významným volebním úspěchům, jelikož v tomto období volby do Dolní sněmovny neproběhly, ale strana si prošla krušným obdobím kvůli problémům s jejich vůdci a vnitřními záležitostmi strany.

Ve volbách do Dolní sněmovny v roce 2010 strana získala 23 % hlasů, které se promítly do zisku 57 mandátů. Liberální demokraté ve volebním boji měli 629 svých zástupců, což tedy znamenalo mírný pokles. Výsledkem byl poměr jeden Liberálně demokratický poslanec versus 112 tisíc voličů strany.

Na počátku této bakalářské práce jsem si zvolila hypotézu: Výsledky ve volbách do Dolní sněmovny parlamentu v roce 2010 nebyly jen záležitostí předvolební aktivity, ale vlivu, kterým Liberální strana/ Liberální demokraté působili na stranický systém již od sedmdesátých

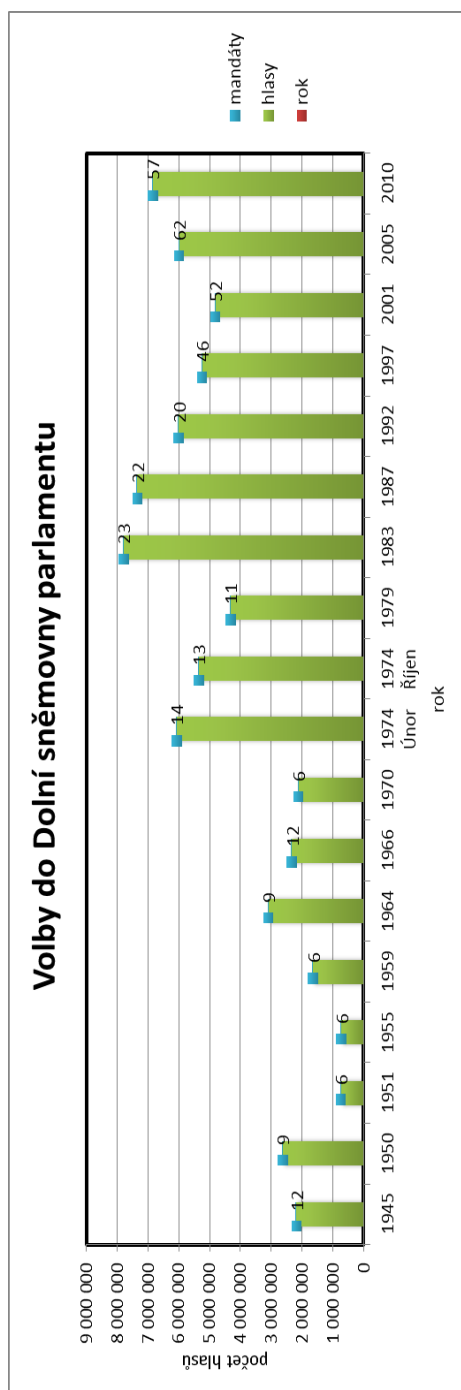
let dvacátého století. Domnívám se, že je možné na základě komparace jednotlivých období prohlásit tuto hypotézu za platnou. Postupné posilování Liberálů vedlo ke snížení nebo ztrátě většiny, kterou vítězné strany ve volbách získávaly. Přikláním se k názoru Davida Lynche, který říká, že multipartismus je v britském systému přítomný již na lokální (například Liberálně – Labouristické pakty), regionální i evropské úrovni a v současné době i na úrovni národní. Zároveň je do budoucna nepravděpodobné, že Liberální demokraté a další menší, např. nacionalistické strany, oslabí a dvě hlavní strany si tak opět budou moci rozdělit 80 % všech hlasů. O budoucí podobě stranického systému může rozhodnout květnové referendum o alternativní volbě.

Mezi limity této práce pokládám nedostupnost některých informací. Například průzkumy veřejného mínění mezi lety 1979 a 1984 nebo také informace o obecních volbách, které proběhly dříve, než v devadesátých letech dvacátého století.

Britský stranický systém bude jistě i v budoucnu zajímavou oblastí pro provedení výzkumu stranického systému, zejména proto, že již brzy může být ovlivněn upuštěním od klasického jednokolového většinového systému a přechodem k alternativní volbě.

PŘÍLOHA

V této tabulce jsou shrnuty hlasy a následně získané mandáty Liberální strany/Liberálních demokratů ve volbách do Dolní sněmovny parlamentu.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Political data from 1945 to the present. UK Political Info, <http://www.ukpolitical.info/Historical.htm> (9. 4. 2011)
LEEKE, M.: c. d., s. 9.

PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Additional Member System. Parliament.co.uk,
<http://www.parliament.uk/site-information/glossary/additional-member-system/> (9. 4. 2011)

AV System. UK Polling Report, <http://ukpollingreport.co.uk/av-referendum> (11. 4. 2011)

Blair wanted coalition says Ashdown. BBC News, 23. října 2000,
http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk_politics/985728.stm (11. 4. 2011)

BRACK, Duncan: *Realignment of the left*. In: Liberal Democrat History Group,
http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=71&item=history (10. 4. 2011)

BRYN, Morgan – CONNELLY, Joseph: *UK Election Statistics: 1945-2000*. In: House of Commons Library,
<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2001/rp01-037.pdf> (28. 3. 2011)

BUTLER, David – MCLEAN, Iain: *Report to the Committee on Standards in Public Life*. University of Oxford, 8. června 2006,
http://www.public-standards.gov.uk/Library/11th_Report_Inquiry_Butler_Research.pdf (8. 4. 2011)

By-election results: 1987-92. House of Commons Information Office, listopad 2003, <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m12.pdf> (27. 3. 2011).

By-elections 2005 – 2010. 4. srpna 2010,
<http://www.parliament.uk/briefingpapers/commons/lib/research/rp2010/RP10-050.pdf>. (1. 4. 2011)

Cameron's government: A guide to who's who. BBC News,
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/8675705.stm (11. 4. 2011)
Elections 2010: Local Councils A-Z. BBC News, 24. května 2010,
http://news.bbc.co.uk/nol/shared/election2010/council/html/region_99999.stm (2. 4. 2011)

Campbell quits as Lib Dem leader. BBC News, 15. října 2007,
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7045833.stm> (2. 4. 2011)

CLEGG, Nick: Speech to Liberal Democrat spring conference. *New Statesman*, 13. března 2011, <http://www.newstatesman.com/blogs/the-staggers/2011/03/government-liberal-politics> (2. 4. 2011)

Corn Law. Britannica,
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/137814/Corn-Law> (9. 4. 2011)

CRACKNELL, Richard – BRYAN, Morgan: *European Parliament Elections- 1979 to 1994*. In: House of Commons Library,
<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-057.pdf> (28. 3. 2011)

Devolution. Britannica,
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/155042/devolution> (9. 4. 2011)

Electoral bias. UK Polling Report,
<http://ukpollingreport.co.uk/guide/electoral-bias> (10. 4. 2011)

DUNLEAVY, Patrick: *Why all MPs should support reforming the electoral system* Our Kingdom, 14. srpna 2010,
<http://www.opendemocracy.net/ourkingdom/patrick-dunleavy/why-all-mps-should-support-reforming-electoral-system> (8. 4. 2011)

Elections 2009: Councils A-Z. BBC News, 7. června 2009,
http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/elections/local_council/09/html/re_gion_99999.stm (31. 3. 2011)

GAY, Oonagh – MAER, Lucinda: *Fixed-term parliaments*. In: The House of Commons Library,
<http://www.parliament.uk/briefingpapers/commons/lib/research/briefings/snpc-00831.pdf> (25. 3. 2011)

General election 2010: The liberal moment has come. Guardian.co.uk, 30. dubna 2010,
<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/apr/30/the-liberal-moment-has-come> (2. 4. 2010)

GLOVER, Julian: *Biography of Jeremy Thorpe*. In: Liberal Democrat History Group,
http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=19&item=biography (27. 3. 2011)

GRAYSON, Richard: *Biography of Viscount Thurso Archibald Sinclair*. In: Liberal Democrat History Group,
http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=17&item=biography (27. 3. 2011)

Guardian/ICM polls: every one since 1984. Guardian.co.uk,
<http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2009/oct/21/icm-poll-data-labour-conservatives> (28. 3. 2011)

GRIMOND, Jo: *Leader's speech*. In: British Political Speech, <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=36> (9. 4. 2011)

HINSLIFF, Gaby: *Leading Lib Dem quits over sex scandal*. guardian.co.uk, 22. ledna 2006, <http://www.guardian.co.uk/politics/2006/jan/22/uk.liberaldemocrats> (9. 4. 2011)

Hope, Christopher: *Michael Foot: Labour's 1983 general election manifesto and 'the longest suicide in history'*. The Telegraph, 3. března 2010, <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/7362487/Michael-Foot-Labours-1983-general-election-manifesto-and-the-longest-suicide-in-history.html> (20. 3. 2011)

How did the Abolition Acts of 1807 and 1833 affect the slave trade? The National Archives, <http://www.nationalarchives.gov.uk/education/lesson27.htm> (9. 4. 2011)

How Heath's coalition with Thorpe fell apart. The Times, 26. dubna 2010, <http://www.timesonline.co.uk/tol/comment/letters/article7107779.ece> (10. 4. 2011)

Hung parliament: Tories' final offer on vote reform. BBC, 10. května 2010, http://newscdn.bbc.net.uk/2/hi/uk_news/politics/election_2010/8673807.stm (2. 4. 2011)

INGHAM, Robert: *Grimond and the first post-war revival*. In: Liberal Democrat History Group, http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=68&item=history (16. 3. 2011)

Jenkins' designs on democracy. BBC News, 14. ledna 1999,
http://newsrss.bbc.co.uk/1/hi/uk_politics/255179.stm (11. 4. 2011)

Kennedy admits battling alcohol. BBC News, 5. června 2006,
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/4582930.stm (2. 4. 2011)

LEEKE, Matthew: *UK Election Statistics: 1945-2003.* In: House of Commons Library,
<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2003/rp03-059.pdf> (26. 3. 2011)

LITTLE, Tony: *Gladstone's Parliamentary Record 1868-1900.* In: Liberal Democrat History group, duben 2005,
http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=22&item=history (9. 4. 2011)

LITTLE, Tony: *The Home Rule Crisis.* In: Liberal Democrat History Group,
http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=29&item=history (9. 4. 2011)

MAER, Lucinda: *Hung parliaments.* In: House of Commons Library, 3. června 2010,
<http://www.parliament.uk/briefingpapers/commons/lib/research/briefings/snpc-04951.pdf> (10. 4. 2011)

MEADOWCROFT, John: *Community politics.* In: Liberal Democrat History Group,
http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=69&item=history (27. 3. 2011)

MELLOWS-FACER, Adam: *Local elections 2006.* In: House of Commons Library,

<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2006/rp06-026.pdf> (30. 3. 2011)

MELLOWS-FACER, Adam: *General Election 2005*. In: House of Commons Library, 17.května 2005,
<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2005/rp05-033.pdf> (28. 3. 2011)

MELLOWS-FACER, Adam – CRACKNELL, Richard – YONWIN, Jessica: *European Parliament elections 2004*. In: House of Commons Library,
<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2004/rp04-050.pdf> (30. 3. 2011)

MORGAN, Bryn – CRACKNELL, Richard: *Elections to the European Parliament – June 1999*. In: House of Commons Library,
<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-064.pdf> (30. 3. 2011)

National Results. BBC News,
<http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/> (2. 4. 2011)

NEILD, Barry: *The Clegg effect: Will it last another week?* Globapost, 30. května 2010, <http://www.globalpost.com/dispatch/united-kingdom/100422/british-election-nick-clegg-liberal-democrats?page=0,0> (2. 4. 2011)

OLDFIELD, Martin: *The Alternative Vote (AV) System*. Suite101.com, 5. července 2010, <http://www.suite101.com/content/proportional-representation--the-alternative-vote-av-system-a235649> (8. 4. 2011)

Political data from 1945 to the present. UK Political Info,
<http://www.ukpolitical.info/Historical.htm> (9. 4. 2011)

Q&A: *Political party funding*. BBC News, 20. července 2007,
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6065322.stm (8. 4. 2011)

Second Reform Act 1867. www.parliament.uk,
<http://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/houseofcommons/reformacts/overview/furtherreformacts/> (9. 4. 2011)

Suez Crisis: Key Players. BBC News, 21. července 2006,
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/5195582.stm> (27. 3. 2011)

SYAL, Rajeev – BALDWIN, Tom: *Party treasurer asked for help to save his business*. The Times, 27. října 2005,
<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/politics/article583345.ece> (9. 4. 2011)

TETTETH, Edmund: *Election Statistics: UK 1918-2007*. In: House of Commons Library,
<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2008/RP08-012.pdf> (28. 3. 2011)

TETTEH, Edmund: *Local elections 2008*. In: House of Commons Library,
<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2008/rp08-048.pdf> (31. 3. 2011)

The battle over the Falklands. BBC News, 25. října,
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/199850.stm (16. 2. 2011)

The fall of Heath. Margaret Thatcher Foundation,
http://www.margaretthatcher.org/archive/Heath_Fall.asp (10. 4. 2011)

Third Reform Act 1884. www.parliament.uk,
[http://www.parliament.uk/about/living-](http://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/houseofcommons/reformacts/overview/furtherreformacts/)

heritage/evolutionofparliament/houseofcommons/reformacts/overview/one-man-one-vote/ (9. 4. 2011)

Tony Blair 1997-2007 Labour.

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/wgme20080325cvblair_/wgme20080325cvblair_en.pdf (10. 4. 2011)

TRAVIS, Alan: *Electoral reform: Alternative vote system would have had minimal impact on outcome of general election.* guardian.co.uk, 10. května 2010,

<http://www.guardian.co.uk/politics/2010/may/10/alternative-vote-minimal-impact-general-election> (10. 4. 2011)

The Reform Act 1832. www.parliament.uk,

<http://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/houseofcommons/reformacts/overview/reformact1832/> (9. 4. 2011)

Voting reform referendum planned for next May. BBC News, 2.

červenec 2010, <http://www.bbc.co.uk/news/10483841> (2. 4. 2011)

Westminster Parliamentary Constituencies. National Statistics, 1.

července 2009, <http://www.statistics.gov.uk/geography/westminster.asp> (26. 3. 2011)

WHEELER, Brian: *Vote referendum: Clegg v Cameron.* BBC News, 18.

února 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-12495429> (11. 4. 2011)

WRIGLEY, Chris: *The Liberals and the First World War.* In: Liberal Democrat History Group,

http://www.liberalhistory.org.uk/item_single.php?item_id=52&item=history (7. 4. 2011)

YOUNG, Ross: *Local and Mayoral Elections 2005*. In: House of Commons Library,
<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2005/RP05-093.pdf> (28. 3. 2011)

YOUNG, Ross: *Local and Mayoral elections 2007*. In: House of Commons Library,
<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2007/rp07-047.pdf> (30. 3. 2011)

1833 Factory Act. The National Archives,
<http://www.nationalarchives.gov.uk/education/lesson13.htm> (9. 4. 2011)

1974 February General election results summary, UK Political Info,
<http://www.ukpolitical.info/1974Feb.htm> (10. 4. 2011)

1983 General election results summary. UK Political Info,
<http://www.ukpolitical.info/1983.htm> (28. 3. 2011)

1997: Labour landslide ends Tory rule. BBC News, 15. dubna 2005,
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/vote_2005/basics/4393323.stm (10. 4. 2011)

Literatura

BOGDANOR, Vernon: *The People and the Party System*. Velká Británie, University of Cambridge 1981.

BOOTHROYD, David: *Politico's Guide to The History of British Political Parties*. Londýn, Politico's Publishing 2001.

BRACK, Duncan – PACK, Mark: *Leaders and Leadership*. Journal of Liberal Democrat History, 27, 2000, s. 3-5.

BUTLER, David – STOKES, Donald: *Political Change in Britain*. New York, St. Martin's Press 1969.

BUTLER, David – SLOMAN, Anne: *British political facts 1900-1979*. Velká Británie, the Macmillan Press LTD 1980.

CLARKE, Harold a kol.: *Performance politics and the British Voter*. New York, Cambridge University Press 2009.

CLARKE, Harold – ZUK, Gary: *The Dynamics of Third-Party Support: The British Liberals, 1951-79*. American Journal of Political Science, 33, 1988, č. 1. (www.jstor.org)

COLE, Matt: *Democracy in Britain*. Velká Británie, Edinburgh University Press 2006.

COOK, Chris: *A Short History of the Liberal Party. The Road Back to Power*. Velká Británie, Palgrave Macmillan 2010.

CREWE, Ivor- KING, Anthony: *SDP*. USA, Oxford University Press 2002, s. 440.

CURTICE, John: *The 2001 election*. Journal of Liberal Democrat History, 2001, 32, s. 3-5.

CUTTS, David a kol.: *The Campaign That Changed Everything and Still Did Not Matter? The Liberal Democrat Campaign and Performance*. Parliamentary Affairs, 63, 2010, č. 4.

DENVER, David: *Elections and voters in Britain*. Čína, Palgrave Macmillan 2007.

FARRELL, David: *Electoral Systems. A Comparative Introduction*. Čína, Palgrave 2001.

GREENLEAF, William: *The british political tradition Vol. 2*. London, Routledge 1988.

HAUSS, Charles: *Comparative Politics*. USA, Cengage Learning 2009.

HAZELL, Robert- PAUN, Akash (Eds.): *Making minority Government work*. Londýn, Institute for Government 2009.

HEYWOOD, Andrew: *Politologie*. Praha, EUROLEX BOHEMIA 2004.

INGLE, Stephen: *The british party system*. Oxford, Basil Blackwell 1989.

JOHNSTON, Ronald a kol.: *From votes to seats: the operation of the UK electoral system since 1945*. Velká Británie, Manchester University Press 2001.

LEBEDA, Tomáš: *Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Praha, Karolinum 2009.

LIJPHART, Aarend – GROFMAN, Bernard: *Choosing and Electoral System*. New York, Praeger 1984.

LIJPHART, Aarend: *Electoral Systems and Party Systems. A Study of of Twenty-Seven Democracies, 1945-1990*. USA, Oxford University Press 2002.

LYNCH, Philip: *Party System Change in Britain: Multi-Party Politics in a Multi-Level Polity*. *British Politics*, 2, 2007, s. 323-346.

MAOR, Moshe: *Political Parties and Party Systems*. Londýn, Routledge 1997.

NAGEL, Jack – WLEZIEN, Christopher: *Centre-Party Strength and Major-Party Divergence in Britain, 1945–2005*. *British Journal of Political Science*, 40, 2010. (www.jstor.org)

PELLING, Henry: *A Short History of the Labour Party*. Velká Británie, Macmillan Press 1993.

REYNOLDS Andrew – REILLY Ben – ELLIS Andrew: *Electoral System Design: The New International IDEA Handbook*. Švédsko, International Institute for Democracy and Electoral Assistance 2005.

RIKER, William: *Duverger's Law Revisited*. In: GROFMAN, Bernard – LIJPHART, Aarend (Ed.): *Electoral Laws and Their Political Consequences*. New York, Algora Publishing 2003.

RUSSELL, Andrew – FIELDHOUSE, Edward: *Neither left nor right? The Liberal Democrats and the electorate*. Velká Británie, Manchester University Press 2005.

SARTORI, Giovanni: *Strany a stranické systémy*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2005.

SARTORI, Giovanni: *Ústavní inženýrství*. Praha, Sociologické nakladatelství 2001.

SARTORI, Giovanni: *The Influence of the Electoral Systems*. In: LIJPHART, Aarend (Ed.): *Electoral Laws and Their Political Consequences*. New York, Algora Publishing 2003.

SCULLY, Timothy: *Rethinking the Centre*. USA, Stanford University Press 1992.

STRMISKA, Maxmilián – HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír – CHYTILEK, Roman: *Politické strany moderní Evropy*. Praha, Portál 2005.

WALDEN, Brian: *Not while I'm alive, he ain't - Part 3*. BBC News, 14. dubna 2002,
http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/the_westminster_hour/1927103.stm (30. 3. 2011)

WEBB, Paul – FISHER, Justin: *The Changing British Party System*. In: BROUGHTON, David – DONOVAN, Mark: *Changing Party Systems in Western Europe*. Velká Británie, Pinter 1999.

WEBB, Paul: *The modern British Party system*. Velká Británie, SAGE Publications 2000.

WHITELEY, Paul – SEYD, Patrick – BILLINGHURST, Anthony: *Third Force Politics, Liberal Democrats at the Grassroots*. USA, Oxford University Press 2006.

ABSTRAKT

Budoucnost bipartismu: Role Liberálních demokratů ve Velké Británii

Tato bakalářská práce se zabývá rolí Liberálních demokratů ve Velké Británii a jejich vlivem na stranický systém. Ve Velké Británii je využívána jednokolová většinová volba v jednomandátových obvodech, která je velmi nevýhodná pro třetí strany bez geograficky koncentrované podpory. Proto je velmi zajímavým fenoménem Liberální strana, respektive pozdější Liberální demokraté, kterým se postupně podařilo vybudovat významnou pozici v systému.

Práce srovnává podmínky, které Liberální strana/ Liberální demokraté, měli v přesně časově vymezených časových obdobích, a jak se jejich pozice promítla do podoby stranického systému. Jednotlivá období jsou srovnávána na základě společných rysů, a také je věnován prostor momentálním vlivům na postavení strany.

Cílem této bakalářské práce je zhodnotit, zda Liberální strana/ Liberální demokraté, představují již od sedmdesátých let vliv, ohrožující tradiční britský bipartismus.

Klíčová slova: Liberální strana, Liberální demokraté, stranický systém Velká Británie

ABSTRACT

Future of bipartism: The Role of Liberal Democrats in Great Britain

This bachelor thesis deals with the role of Liberal Democrats in Great Britain, and their influence on the British party system. Great Britain uses a simple majority voting system, electing one candidate in a district. This voting system is highly unprofitable for third parties without a geographically concentrated support. The Liberal party / Liberal Democrats are therefore a very interesting phenomenon, as they have managed to establish a relevant position within the party system.

The bachelor thesis compares conditions, which the Liberal party had in precisely defined time periods. Individual periods are compared according to common characteristics of the party, but also deal with momentary forces shaping the position of the party.

The aim of this bachelor thesis is to evaluate, whether the Liberal party/ Liberal Democrats, have since the seventies been an influence, threatening the traditional two-party system.

Key words: Liberal party, Liberal Democrats, party system, Great Britain